

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV BOHEMISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**MÝTUS KUBATA. REPREZENTACE JEDNOHO ČESKÉHO TYPU
V KULTUŘE 19. A PRVNÍ POLOVINY 20. STOLETÍ.**

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Faktorová, Ph.D.

Autor práce: Marie Hlavatá

Obor: Bohemistika

Ročník: 5.

2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne 30. 11. 2022

.....
Marie Hlavatá

Poděkování

Na tomto místě bych ráda srdečně poděkovala vedoucí své bakalářské práce, Mgr. Veronice Faktorové, Ph.D., za její cenné rady a připomínky, které mi poskytla, a také za její trpělivost. Ráda bych poděkovala své rodině, hlavně mé sestře Kateřině, která mi poskytla rady po formální stránce. A v neposlední řadě i mým přátelům, kteří mi byli oporou.

Anotace

Bakalářská práce se zaměří na reprezentaci zbudovského sedláka Jakuba Kubaty v kultuře 19. a první poloviny 20. století. Tato osobnost, jejíž skutečné životní peripetie nejsou doposud přesně doloženy, se stala známou literární figurou několika románů, povídek i dramát. Tyto literární doklady budou v práci za využití dostupných databází (Caslin, Retrobi, ČEK) komplexně soustředěny a podrobně analyzovány. Hlavní pozornost práce bude věnována mytologizaci Kubaty jako národního typu a ideálu selského stavu. Reflektována bude rovněž dobová polemika o významu Kubaty, která se objevila v dobovém tisku v souvislosti se stavbou jeho pomníku na zbudovských Blatech r. 1904.

Annotation

The bachelor's thesis will focus on the representation of Jakub Kubata – a peasant from Zbudov – in the culture of 19th and the first half of 20th century. This personality, whose real life peripeteia have not yet been precisely documented, became a well-known literary figure in several novels, short stories and dramas. These literary documents will be comprehensively gathered and analyzed in detail in the thesis using the available databases (Caslin, Retrobi, ČEK). The main focus of the thesis will be the mythologising of Kubata as a national type and of the peasant ideal. The contemporary argument about the importance of Kubata, which appeared in the contemporary press in the context of the construction of his monument in the area of Zbudovská Blata in year 1904, will also be reflected.

Obsah

Úvod	6
1 Národní mytologizace historických postav	7
1.1 Mytologie	7
1.2 Mýtus	7
1.2.1 Kosmogonický mýtus	8
1.2.2 Teogonický mýtus	8
1.2.3 Heroický mýtus	9
1.2.4 Etiologický mýtus	9
1.3 Pověsti	9
1.3.1 Hrdinství	10
1.3.2 Kolektivní paměť	10
2 Jakub Kubata jako historická osobnost	12
2.1 Historický kontext	12
2.2 Jakub Kubata	12
3 Vřazení Kubaty do historické a kulturní paměti 19. a 20. století	15
3.1 Historický kontext 19. století	15
3.2 Historický kontext 20. století	16
3.3 Kulturní paměť o Kubatovi	17
4 Literární obraz Jakuba Kubaty	25
4.1 Beletristická zpracování pověsti mezi lety 1901–1926	25
4.1.1 Václav Beneš-Třebízský – Z různých dob	25
4.1.2 Archibald Václav Novák – Hlas rodné země	29
4.1.3 František Miroslav Čapek – Rychtář Jakub Kubata dal svou hlavu za Blata	30
4.1.4 Karel Klostermann – Mlhy na Blatech	32
4.2 Komparace jednotlivých děl	35
Závěr	37
Seznam příloh	45
Přílohy	46

Úvod

Téma bakalářské práce Mýtus Kubata. Reprezentace jednoho českého typu v kultuře 19. a první poloviny 20. století, které jsem si zvolila, rozšiřuje poznání příběhu o hrdinovi z jihočeského Zbudova. O tomto rychtáři vzniklo několik verzí pověsti, které tematizují především jeho boj za spravedlnost a proti zlovůli vrchnosti. Zvláštní pozornost se k legendárnímu zbudovskému sedlákovému soustředila kolem roku 1904, kdy byl vybudován jeho pomník. Odhalení pomníku se stalo velkou společenskou událostí, které se zúčastnilo o několik českých spisovatelů. Svou povahou se jednalo o národní manifestaci. Slavnost i stavba pomníku byla reflektována literárně i publicisticky. Dobový tisk byl pro potřeby této práce rešeršován, čerpáme z něho zvláště základní informace o průběhu slavnosti a realizaci pomníku. Hlavní část této práce se však týká analýzy literárních děl reflektujících postavu Jana Kubaty. Před vlastními díly uvádíme různé varianty pověstí, jejichž hlavní postava je Kubata, poté se budeme zabývat knihami Karla Klostermanna *Mlhy na Blatech* (1909); *Hlas rodné země* Archibalda Václava Nováka (1926); povídkou *Z různých dob* Václava Beneše Třebízského (1904) a *Rychtář Jakub Kubata dal svou hlavu za Blata* Františka Miroslava Čapka (1901).

Bakalářská práce se zaměří na reprezentaci zbudovského sedláka Jakuba Kubaty v kultuře 19. a první poloviny 20. století. Důraz bude kladen na mytologizaci Kubaty jako národního typu. Rovněž bude sledovaná dobová polemika o významu tohoto rychtáře, která se objevila v dobovém tisku v souvislosti s výstavbou pomníku v roce 1904.

V první části práce se zaměřím na teorii mytologizace, mytologií a pověstí, která se úzce váže k tématu Jakub Kubata. V další části se budu zabývat tradovaným životopisným příběhem zbudovského rychtáře, který nám pomůže pochopit jeho činy. Třetí kapitolou bude vřazení Kubaty do historické a kulturní paměti 19. a 20. století, kde budou sepsány zmínky z období, kdy se mu dostalo největší pozornosti a kdy se začíná utvářet jeho mýtus a kult. V poslední kapitole se zaměřím na samotné beletristické verze pověstí a jejich komparaci.

Pro rešeršní účely této práce jsem využila digitalizované knihovní a bibliografické databáze (Caslin, Retrobi, ČEK, citace.com, digitální knihovna Kramerius).

1 Národní mytologizace historických postav

1.1 Mytologie

Mytologie (z řec. mythos = slovo; logos = řeč, nauka) je v sociologické encyklopedii popsána následovně: „soubor mýtů určitého národa, kultury či etnické skupiny (tradiční jsou starověké soubory – egyptské, řec., římské, indické, ale také z předkřesťanské Evropy – germánské, keltské, slovanské).“¹

K první interpretaci mýtů došlo pravděpodobně v Řecku v 5. století př. n. l. O století poté starověký řecký spisovatel Euhémeros v nich viděl deformované a poetizované příběhy, které se ve skutečnosti staly. Jeho systematický přístup poté převzalo křesťanství jako základ kritiky pohanství.²

Francouzský antropolog Lévi-Strauss dokazuje, že „mýty na základě systému jazykových a logických transformací proměňují logické struktury založené na vjemových a citových kvalitách až do struktury vztahů ve společnosti.“ Mýtické myšlení je podle něj stejně strukturované jako vědecké myšlení. Rozdílem je jen, že mýtické se projevuje v obrazech, vědecké v pojmech.³

1.2 Mýtus

Mýtus popisuje Mocná jako „symbolické vyprávění vyjadřující víru v plnost a celistvost nadčasového řádu.“ V publikaci dále zdůrazňuje, že mýtus vypráví o dobách a událostech, které se již staly a mají tak předcházet našim dějinám.⁴

Je pravděpodobné, že mýtus má společenský i kulturní význam. Poskytuje odpovědi na otázky týkající se původu vesmíru nebo světa (kosmogonický), původu božstva (teogonický), základů kultury (heroický) původů a podstatě jevů (etiologický).⁵

Každá kultura má svou vlastní mytologii. V jednotlivých kulturách se vyskytují podobné postavy, jejichž životní osud je také částečně stejný. Možná to znamená, že se zdá, že legendy jsou založeny na historických událostech, které se staly nebo spolu souvisí s existující postavou nebo náboženským rituálem. Například řecké mýty připomínají biblické příběhy.

¹ Justoň, 2017

² Tamtéž.

³ Tamtéž.

⁴ Mocná, Peterka 2004, s. 400.

⁵ Tamtéž, s. 400.

Můžeme vyprávět příběh o známém stvoření světa, který dále pokračuje vzniku prvního lidským páru, zlatém věku a ráji.⁶

Mytologové Lévi-Strauss či Vernant kladou mýtus do protikladu k literatuře. Představují si přeměnu jednoho v druhou jako radikální rozchod.⁷

1.2.1 Kosmogonický mýtus

Kosmogonie je teorie vzniku nebo původu vesmíru. V Indii existovalo již několik verzí mýtů o počátku světa během védské éry⁸. Poté měl hinduismus další mýty a legendy v puránách⁹ a epických příbězích. Existují také filozofické verze počátků reality, které jsou zobrazeny v textech různých škol, jejichž konfigurace byla nalezena ve Védách, například v hymnu o stvoření. Počátek světa v hinduismu není nikdy viděn jako stvoření odnikud, ale jako článek v řetězci projevů vesmíru z božského nebo dimenzionálního původu nesrovnatelné reality. Projevený svět pak prochází obdobím trvání (sthiti) následovaným obdobím rozkladu (laja), během kterého je svět znovu pohlcen do svého skrytého zdroje, aby se znovu objevil v období manifestace.¹⁰

1.2.2 Teogonický mýtus

Tyto mýty se zabývají původu a zrození božstev. Také mnohdy jsou součástí mýtů kosmogonických.¹¹

Na téma teogonického mýtu vznikla báseň antického řeckého básníka a filozofa Hésioda *Theogonia*, v překladu O původu bohů. Autor zde dává původ nejen všem „věcem“, ale také všem lidským vztahům, citům a činnostem. Vše je spojeno božským původem a božským charakterem (všechno je potomkem bohů, tedy sám bůh či božstvo), takže popis původu všeho, co vlastně představuje jakýsi božský rodokmen.¹²

⁶ Tamtéž, s. 400.

⁷ Sellier 2022 s. 1.

⁸ Éra v dějinách Indie, ve které vznikaly Vědy, nejstarší posvátné texty hinduismu. Období trvalo zhruba tisíc let od poloviny 2. tisíciletí př. n. l.

⁹ V překladu stará vyprávění, sanskrtu पुराण, jsou hinduistické sbírky starých příběhů. Nejstarší z nich získaly svou dnešní podobu na počátku našeho letopočtu.

¹⁰ Werner 2021.

¹¹ Mocná, Peterka 2004, s. 400.

¹² Petrželka 2022

1.2.3 Heroický mýtus

Mýtus hrdiny podrobně popisuje příběh velké odvahy, statečnosti a vzdoru. Rozličný formy hrdinství lze nalézt v různých kontextech a morálky vyprávění, což naznačuje, že postavy hrdinů nemají pevnou sadu vlastností a vlastní hodnoty. Naopak, jsou dramatinizovány a personifikované tak, aby odrážely základní hodnoty a ideály společností, ve kterých jsou příběhy udávají. Hrdinové mohou mít různé podoby – válečníci nebo pacifisté, vůdci nebo rebelové, svatí nebo hříšníci, raketoví vědci, rockový hudebníci nebo sportovní hvězdy. Tyto formy jsou do značné míry závislé na kontextu situace a/nebo svět, ve kterém se hrdina narodil.¹³

1.2.4 Etiologický mýtus

Tento mýtus pojednává o vzniku entity. Ačkoliv mýty o původu souvisí často s náboženstvím, obsahují jeden prvek vědy, a to vysvětlení. Zatímco morální lekce se v občasné vyskytují, mýty o původu jsou v podstatě způsoby, jak vysvětlit věci, tak, jak jsou. Vysvětlení tedy není jedinečné a nezačalo s vědou. Věda sdílí vysvětlení s mytologií. To, co odlišuje vědu od mytologie, je ověřování. Věda nejen navrhuje odpovědi, ale pokračuje v testování těchto odpovědí, a pokud se odpovědi ukážou jako nesprávné, musí být odmítnuty nebo upraveny. Mytologie se od toho liší. Mýtus původu nabízí vysvětlení, kterému je třeba věřit. Vyžaduje se přijetí, nikoli ověření. Starověcí Severané věřili, že polární záře (Severní světla) jsou odrazy světla od štítů válečnických dívek Valkyrie; moderní astronomové nám říkají, že jsou způsobeny slunečními větry interagujícími se zemským magnetickým polem a atmosférickými plyny. Obě jsou vysvětlení, ale pouze jedno z těchto vysvětlení lze ověřit.¹⁴

1.3 Pověsti

Sociologický ústav Akademie věd ČR označuje pověst jako částečně pravdivé, částečně smyšlené výpovědi lidí a událostí, které byly trvale zapsány do kolektivní paměti. Pověsti jsou sdělovány ústně i písemně, prezentují kulturní vzory, které stojí za to je napodobit, stejně jako ty, které jsou odstrašující a neměli by se opakovat. Dnes patří k folklóru a jsou předmětem studia sociologů, etnografů či literárních vědců.¹⁵

Pověst je obvykle krátká, ale může mít také podobu jednoho příběhu v několika epizodách. Typickým znakem je odkaz na skutečnou osobu, která vyprávěla původní pověst

¹³ Nartey 2020.

¹⁴ Carneiro 2008.

¹⁵ Vodáková 2017.

nebo se dokonce účastnila příběhu, což údajně potvrzuje důvěryhodnost pověsti. Častým prvkem je opakování určitých slov pro zvýšení expresivnosti, zveličování nebo používání archaismů. Typické jsou také ustálená slovní spojení, zvláště při použití přímé řeči.¹⁶

Mezi funkce pověstí patří například estetická a zábavná, která hraje důležitou roli v novějších pověstech. Další funkcí je sociální kontrola, kterou autor popisuje následovně „*při porušení sociálních pravidel nebo různých druhů tabu přichází trest*“.¹⁷

1.3.1 Hrdinství

Hrdina pochází z řeckého ἦρως (hērōs). Jedná se o archetyp významné postavy, která ztělesňuje podstatné rysy dané kultury. Hrdina má obvykle nadlidské schopnosti nebo idealizované osobnostní rysy, které mu umožňují chovat se mimořádným způsobem a vykonávat hrdinské činy, díky nimž stane slavným.¹⁸

Skotský spisovatel a historik Thomas Carlyle rozlišuje šest základních typů hrdinů. 1. Hrdinské božstvo, nejstarší svého druhu a možné pouze v mytologických a polomytických dobách; např. Odin, bůh extáze a Otec veškerenstva. 2. Hrdinný prorok, mladší než první typ, ale stále inspirovaný Bohem, tvrdí, že má nízké vzdělání a hrubé pojetí svého světa; zastoupený islámským Mohamedem. 3. Hrdina-básník, který je každého věku a může se narodit, když se přírodě zachce; zastoupeno Dantem a Shakespearem. 4. Kněz-hrdina, duchovní vůdce, který jako prorok osvětluje každodenní život, příkladem jsou německý teolog Luther a anglický katolický kněz Knox. 5. Hrdina-spisovatel je výtvar posledního typu – vzorem tohoto typu jsou podle Carlyle S. Johnson, J. J. Rousseau a R. Burns. 6. Posledním typem je hrdina-král, který kombinuje několik druhů hrdinství, protože je současně knězem, učitelem a vůdcem, zde autor představuje Cromwella a Napoleona.¹⁹

1.3.2 Kolektivní paměť

Kolektivní paměť má důležitou roli při utváření kolektivní identity. Je typem procesu selekce a interpretace, který vytváří kolektivní reprodukci. Ta má zprostředkovávat fakta z minulosti viděná danou sociální skupinou. Jednotlivé historické události lze tedy vysvětlovat různými způsoby v závislosti na generaci, společenské vrstvě, náboženském či politickém přesvědčení.²⁰

¹⁶ Luffer 2014, s. 7.

¹⁷ Tamtéž, s. 13.

¹⁸ Vodáková 2020.

¹⁹ Carlyle 2012.

²⁰ Burke 2006, s. 51.

Jung tvrdí, že je kolektivní paměť dědičná. Halbwachs se ve své teorii kolektivní paměti proti tomuto tvrzení vymezuje. Podle Halbwachse spojitost kolektivní paměti v kultuře. Co se týče vzpomínek, náš mozek je vytváří v podobě obrazů nepřítomných věcí a přizpůsobuje je specifickým situacím.²¹ Halbwachs navíc tvrdí, že může existovat více kolektivních pamětí. Člověk se odmala v rámci socializace dostává do kolektivů. Od nich pak přejímá vzorce chování a myšlení. Individuální paměť je tedy podle něj propojení různých kolektivních pamětí.²²

Dále uvádí příklad procházky Londýnem, kdy jde pokaždé s jiným člověkem. Každý se dle svých zkušeností a povahy kouká na město jinak – architekt upozorní na stavby a historik na události spjaté s městem. „*Individuální paměť londýnského poutníka propojuje několik kolektivních pamětí,*“ např. paměť zmíněného architekta či historika²³ Hlavní myšlenkou kolektivní paměti je shoda mezi pamětí individuální a dalšími kolektivními pamětmi.²⁴

Jiným teoretikem, který se zabývá problematikou kolektivní paměti, je Pierre Nora. Ten ve svých myšlenkách navazuje na Halbwachse. Nora definuje kolektivní paměť jako něco, co je spoutáno s minulostí a co ji definuje. Minulost spojuje současnost s dávnými hrdinskými předky a mytickými událostmi, tím si zachovává svou nedotknutelnost. Kolektivní paměť je ale poměrně dynamická, aktualizuje se podle toho, jak se vyvíjí jejich nositelé.²⁵

²¹ Novotný 2007, s. 2.

²² Halbwachs 2009. s. 65.

²³ Tamtéž, s. 51.

²⁴ Tamtéž, s. 65.

²⁵ Šubrt, Pfeiferová 2010, s. 20.

2 Jakub Kubata jako historická osobnost

2.1 Historický kontext

Příběh Jana Kubaty spadá do 16. století, které je v evropských dějinách spojeno zejména náboženskou reformací. Ačkoliv názory, že existuje rozpor mezi Písmem svatým a reálnou církevní praxí se objevovaly již ve 14. století v Anglii a v 15. století v českých zemích, reformaci jako takovou odstartoval až německý teolog Martin Luther. Na něj v Evropě dále navazovali Ulrich Zwingli a Jan Kalvín.²⁶

V Českých zemích je toto století významné především zvolením rodu Habsburků na český trůn. Králem se po smrti Ludvíka Jagellonského stal roku 1526 Ferdinand I. Ten sice z počátku slíbil zachování stavovského uspořádání a náboženských svobod z dob Jagellonců, ale postupem času začal upevňovat svoji panovnickou moc. Nástupem Habsburků na český trůn započala cesta k absolutismu, který pak dosáhl svého vrcholu mezi lety 1627 a 1860. Ve vztahu k selskému stavu byl uplatňován systém nevolnictví.

Různé formy nevolnictví existovaly již od starověku, avšak podle Sociologické encyklopedie Sociologického ústavu AV ČR, která vymezuje nevolnictví jednou z definic jako úzkou osobní závislost poddaných na vrchnostech, typickou zejména připoutáním k půdě, ale také omezeními v osobní a majetkové oblasti, vzniká ve střední a východní Evropě, tedy i v Českých zemích, právě v 16. století. Druhou definicí je nevolnictví vymezeno jako celý zemědělský hospodářský a sociální systém, jehož znakem je, kromě omezení poddanských práv, převaha roboty nad ostatními poddanskými povinnostmi. Podle této definice vzniká takové nevolnictví na našem území až po třicetileté válce.²⁷

2.2 Jakub Kubata

Za vlády krále Vladislava Jagellonského (1417-1516) získali blatští sedláci právo na volné užívání pastvin na Blatech, vlastní samosprávu obcí a právo k rozhodování o sirotčích peněžích a odúmrtí. Ve druhé polovině 16. století došlo k rozepři s Adamem z Hradce, majitelem hlubockého panství, která vyústila v tvrdou represi sedláků. Někteří byli popraveni v roce 1581. Jedním z popravených byl údajně sedlák a rychtář Jakub Kubata ze Zbudova. Spor s vrchností se vedl o vlastnictví místních pastvin. Lidové pověsti o této události nazývají

²⁶ Následující výklad se opírá o knihu Vorel 2005.

²⁷ Horský 2018.

zbudovského sedláka vůdcem selského odporu a jeho popravu označují za panskou libovůli. Vytvářejí obraz hrdiny, který se obětoval za spravedlnost pro spolurodáky. Lidová tradice říká: „*Kubata dal hlavu za Blata*“. V této podobě byla pověst o zbudovském sedlákově popravě zaznamenána v roce 1750.²⁸

Rychtář měl za úkol mluvit za obyvatele obce, co se týče úředních záležitostí, současně byl i sedlákem. Byl součástí tzv. vrchnostenské správy. Adam z Hradce věděl již předem, jak bude konat – objednal předem kata. To znamená, že ten, kdo katovi nařídil, věděl, proč to dělá a co může očekávat. Kubata říká, že bude přísahat na Blatech – šlo o boží soud, týkající se pozemků. Soud tedy vyjel na Blata. Na místě byl přítomen kat – to znamenalo, že Adam z Hradce již předem rozhodnul, co bude dál. Chtěl Kubatu ztrestat a zastrašit ostatní, aby mu nebránili ve snaze zabrat půdu na Blatech.²⁹

Kubata byl popraven údajně v dubnu 1581 u potoka Soudný u Zbudova. Lidová líčení dokazují, že poprava se konala na Blatech. Všechny pověsti tvrdí, že Kubata před soudem několikrát přísahal a dovolával se Božího svědectví, že sporné pastviny na Zbudovských Blatech skutečně patří blatské obci a sedláci na ně mají právo. Kubata nabídnul přísahu namísto starých vlastnických listin, které v tu chvíli mělo poselstvo, které šlo se stížností k císaři. V několika líčeních je popsáno, jak Kubata složil přísahu ve vykopané jámě, jako v hrobě, aby ostatní co nejvíce přesvědčil o upřímnosti a pravdivosti svého tvrzení.³⁰

Pověsti o popravě zbudovského sedláka líčí déšť, hromobití a bouři, které smyly jeho nevinnou krev jakožto popraveného. To vyvolalo v pánech strach – v tu chvíli si uvědomili, že Bůh byl na Kubatově straně. Když utekli, slunce znovu začalo jasně svítit. Tento motiv o popravě nevinného můžeme najít již v novozákonních evangeliích – v okamžiku Kristovy smrti se nebe zatáhlo, hřměl hrom a země se otřásla. Hromobití, déšť a tma má v okamžiku smrti Jakuba Kubaty dokládat jeho nevinu. Tato část pověsti o popravě Jakuba Kubaty není historicky doložená. Je spíše přidanou částí, která zesiluje účinek pověsti.³¹

Jestli byl Kubata jen starostou Zbudova nebo všech blatských obcí, není jasné. V době Jakuba Kubaty byli rychtáři a další členové městské rady jmenováni ostatními sedláky na svých výročních schůzích, které se konaly v zimě. Předsedal jim však vrchnostenský úředník, který

²⁸ Krejča 2009, s. 4.

²⁹ Tamtéž, s. 13.

³⁰ Tamtéž, s. 5.

³¹ Tamtéž, s. 6.

potvrzoval post rychtáře. Funkce rychtáře tím pádem představuje nejnižší úroveň místní vrchnostenské správy.³²

Tvar jména Kubata naznačuje, že by se mohlo jednat o příjmení, avšak v 16. století se příjmení ještě nepoužívala. Pro rozlišování vícero lidí se stejným jménem, se používaly například přezdívky či přízviska, uvozená frází – „tak řečený“. Správně by to tedy mohlo být – Jakub, řečený Kubata, jelikož se jedná o domáckou variantu jména Jakub. V dobových pramenech se objevuje se i podoba přízviska „Kubatka“, touto zdobnělinou je patrně označován mladý Kubata – syn, ale může se tak jmenovat i jiný Kubata, žijící na vesnici, aby si je lidé nepletli.³³

Podle pověsti bydlel tento sedlák ve Zbudově na statku č. 1. Jméno Kubata se v této vesnici objevilo v roce 1571. Rok po popravě byli Kubatové vyhnáni ze Zbudova na Hosín – jméno Kubata se zde objevovalo po staletí. Roku 1614 převzal statek ve Zbudově zeman Václav, řečený Benda. Stále se po chalupě tomuto statku říkalo U Kubatů. V roce 1746 se na statku usadil sedlák Bartoloměj Sládek. V té době je statek znám statek jako U Kubatů, a to až do roku 1816, kdy tradice pojmenování po chalupě zanikla. Dodnes mají obyvatelé Zbudova povědomí o pojmenování statku.³⁴

Kubatův statek měl podobu trojboké usedlosti se dvorem obklopeným hospodářskými budovami a obytným domem. Obytný prostor byl roubený, stejně jako sýpka, stodola a kůlna byly dřevěné a chlév kamenný. Na střeších ležel došek ze slámy. Vnitřní dispozice obytného prostoru se skládala z předsíně se vstupem do dýmné jizby na straně jedné a nevytápěné komory na straně druhé, sloužící pro skladování potravin a farmářských potřeb. V té se v létě také spalo.³⁵

³² Tamtéž, s. 12.

³³ Tamtéž, s. 5.

³⁴ Tamtéž, s. 5.

³⁵ Tamtéž, s. 15.

3 Vřazení Kubaty do historické a kulturní paměti 19. a 20. století

3.1 Historický kontext 19. století

V 19. století byly české země součástí Habsburské monarchie. Po smrti Františka I. nastoupil na trůn jeho duševně zaostalý syn Ferdinand I., místo kterého prakticky vládl jeho kancléř Klemens von Metternich. S ohledem na francouzskou revoluci a napoleonské války se Metternich snažil předejít podobným revolučním hnutím v Habsburské monarchii utužením policejního dohledu nad obyvatelstvem. To vedlo k utlumení politického i společenského života.³⁶

Po napoleonských válkách se v Evropě probudila nejen touha po rovnější společnosti, ale i láska k vlasti a vlastnímu národu. Tento složitý proces vedl k probuzení národního vědomí a vytváření moderního politického národa. V českých zemích sahá počátek národního obrození až do konce 18. století a vrcholí revolučním rokem 1848.

Roku 1848 došlo po celé Evropě k řadě revolucí. Výjimkou nebyla ani Habsburská monarchie. Jejím výsledkem bylo zrušení poddanství a roboty, vydání oktrojované ústavy a odvolání kancléře Metternicha z funkce. Ačkoliv se začíná prosazovat požadavek demokratizace volebního systému, v politické sféře se prosazuje spíše neoabsolutismus.

50. léta 19. století se v Habsburské monarchii opět nesla ve znamení absolutismu. Ústava z roku 1849 byla odvolaná, politické projevy nebyly trpěny a politicky nepohodlní lidé byli vězněni nebo deportováni. Velký vliv měl v 50. letech ministr vnitra Alexandr Bach. Ten nově zřídil policii a četnictvo. Toto období absolutismu se od toho starého liší tím, že bylo příznivější pro podnikání. Rušila se vnitřní cla, vznikaly banky a akciové společnosti.

Roku 1860 byl vydán Říjnový diplom, jímž se císař František Josef I. zavázal, že bude vládnout spolu se zákonodárným sborem (Říšskou radou). Tento diplom byl o rok později přepracován do ústavy. V 60. letech se také Habsburská monarchie rozdělila na Rakousko-Uhersko. Ústava z roku 1867 zaručovala občanům rovnost všech občanů před zákonem, neomezenou volnost pohybu, osobní a domovní svobodu, svobodné shromažďování, svobodné vyznání víry a právo vytvářet spolky. Volební právo bylo ale stále vyhrazeno bohatším občanům.

³⁶ Následující výklad se opírá o knihu Křen 2005.

V druhé polovině 19. století vznikají v českých zemích nové politické spolky, později strany. 60. a 70. léta jsou poté období státoprávního boje. Češi požadovali více autonomie, jako se dostalo po roce 1867 Uhrám. K česko-rakouskému vyrovnání ale nakonec nedošlo. To vedlo k tzv. pasivní rezistenci českých politiků v Říšské radě.

Koncem století byly vztahu Čechů a Němců stále více vypjaté. Češi se snažili o zrovnoprávnění českého jazyka. Vznikají nové české politické strany a v roce 1906 bylo v Rakousku-Uhersku prosazeno všeobecné volební právo pro muže nad 24 let.

3.2 Historický kontext 20. století

Roku 1914 vypukla první světová válka. Češi (a Slováci) ale nechtěli bojovat za Rakousko-Uhersko a začali proto dezertovat a vytvářet československé legie. Po konci války vzniklo samostatné Československo v čele s československým prezidentem T. G. Masarykem. V Československu žilo v pohraničí po první světové válce až tři miliony Němců. Ti chtěli více samostatnosti, později se chtěli i připojit k Německu. K tomu nakonec došlo po podepsání Mnichovské dohody v roce 1938, kdy Československo přišlo o území Sudet. V březnu 1939 se odtrhlo Slovensko a započala okupace Česka německou armádou. Vznikl tak Protektorát Čechy a Morava.³⁷

V září 1939 vypukla druhá světová válka invází Polska německou armádou. Během války probíhalo systematické vyvražďování židů. Ti byli vlaky transportováni z celého protektorátu do koncentračních táborů. V květnu roku 1942 došlo k atentátu na říšského protektora Reinharda Heydricha. Odvetou bylo vyhlazení Lidic a Ležáků. Během druhé světové války fungovaly na území protektorátu ilegální odbojové organizace. Zahraniční odboj byl také v Londýně, kde vznikla prozatímní vláda, a v Moskvě.

Protektorát Čechy a Morava byl v květnu 1945 osvobozen z východu sovětskou armádou a ze západu armádou spojenců. Válka v Evropě definitivně skončila 8.5.1945. Po válce došlo ve znovusjednoceném Československu k odsunu Němců z pohraničí. V únoru 1948 se k moci dostala komunistická strana a nastala jejich čtyřicetiletá totalitní vláda.

Knihy s tematikou venkova a životů vesnických obyvatel dnes nejsou v takové oblibě, tak jak tomu bylo ve druhé polovině 19. století a první polovině 20. století. Vyprávění příběhů z vesnického prostředí ovlivňovalo další oblasti, například politické, sociální a ekonomické. Tento žánr patřil do doby meziválečné mezi nejčtenějšími. Jiří Štaif zmiňuje, že autoři knih

³⁷ Následující výklad se opírá o knihu Křen 2005.

museli mít nějaké důvody pro bádání, neboť vykonávali i jiné povolání. Jako příklad uvádí mimo jiné Jindřicha Šimona Baara, povoláním farář, který napsal román Jan Cimbura. Postava Cimbury je autoritou obce a může si dovolit vyjednávat například i se šlechtou.³⁸

3.3 Kulturní paměť o Kubatovi

Pověst o Kubatovi jako první zpracoval v roce 1875 Jan Karel Hraše, který v roce 1878 vydal knihu *Národní pověsti a pohádky*. Pověst je popsána v části Kříž na pastvinách, Pověst z Netolicka. Autor popisuje příběh, kdy si povšiml kříže s nápisem, načež mu pastýř v krátkosti popsal Kubatův osud.³⁹ Kubatovi se v roce 1881 věnoval i Václav Beneš Třebízský ve svém díle *Od jiných dob*.⁴⁰ Tento krátký text vyšel i jako fejeton v *Národních listech* v roce 1883.⁴¹

Ve sborníku číslo V. časopisu *Český lid* z roku 1896 vyšel článek Václava Bolecha, který popisuje krajinu Blat. Zmiňuje se zde i o Kubatovi. „*Za vesnicí Podeřístěmi, která jest od Netolic asi tři čtvrti hodiny na severovýchod vzdálena, začíná kotlinatá rovina, která táhne se směrem ke Zlivu, kde přechází v širou rovinu budějovickou. Lid jmenuje ji Blata, po jedné ze čtrnácti vesnic, které se na prostore její rozkládají. Po celé této rovině rozkládaly se a dosud valně rozkládají rozsáhlé pastviny.*“ Dále uvádí, že na místě stál kříž s nápisem „*Já Jakub Kubáta dal jsem se stít pro Blata.*“⁴²

Zájem o slávu zbudovského rychtáře oživil v roce 1901 jihočeský amatérský historik František Miroslav Čapek, nejprve časopiseckými články, v témže roce vydal knihu *Rychtář Jakub Kubata dal hlavu za Blata*, jejíž děj přibližuje danou selskou vzpouru a situuje ji na konec 16. století.⁴³ Samotnou pověst o Kubatovi Čapek uveřejnil již roku 1875 v tisku (v úvodu píše, že ji převyprávěl podle vyslechnuté verze své babičky). Zájem o Kubatu poté přetavil do archivního a historického bádání, spolu s archivářem Františkem Tischerem z jindřichohradeckého archivu se rozhodl ověřit reálný základ pověsti. Za tím účelem probádal dobové dokumenty, na jejichž základě prokázal existenci Jakuba Kubaty a jeho rodu. První zmínku o něm našel z roku 1567. Nalezl rovněž doklad o nákladech na popravu i o vyplacení sirotčích peněz pro Kubatova syna v roce 1581. V listině byla rovněž uvedeno, že poprava se konala v dubnu daného roku. Z dubna 1581 pochází též list císaře Rudolfa II. Adamovi II. z Hradce, aby sedláky dále netrestal a ponechal jim jejich práva. Čapkovy výzkumy byly

³⁸ Kubů 2014.

³⁹ Hraše 1878, s. 35.

⁴⁰ Beneš Třebízský 1950, s. 110.

⁴¹ Beneš Třebízský 1883.

⁴² Bolech 1896, s. 32.

⁴³ Šablica 2013, s. 23.

dobovými historiky kritizovány jako chybné, dnes se historikové přiklánějí k verzi, že spor skutečně roku 1581 proběhl, Kubata byl popraven, sporným bodem však nebyly pozemky, ale sirotčí důchody, které si Adam Hradce neoprávněně nárokoval.⁴⁴

Čapkovou zásluhou byl rovněž na okraji Zbudova realizován Kubatův pomník (za svůj čin byl jmenován čestným občanem Zbudova). Mnoho cenných informací o stavbě pomníku je uloženo v Národním památníku písemnictví v pozůstalosti Františka Miroslava Čapka. U příležitosti stavby pomníku byl založen „Spolek Kubatovský“ a vydávány jeho spolkové noviny „Památce Kubatově“.⁴⁵

Kubatův pomník byl vztyčen v roce 1904 zhruba 1,2 kilometrů od jihočeského Zbudova. Jeho autorem byl Václav Suchomel z Tábora. Ke slavnosti odhalení pomníku, která proběhla 21.8.1904, byli pozváni i významní zástupci říšského sněmu a čeští spisovatelé: Karel Klostermann i Adolf Heyduk. Aktivní roli měl v organizaci slavnosti spíše druhý jmenovaný, Klostermann se akce účastnil na jeho výzvu, v té době právě trávil svou letní dovolenou poblíž Zlivi. Největší práci na pomníku však odvedl Spolek pro zbudování pomníku Kubatovi na Blatech, který založil v roce 1901 výše zmíněný František Miroslav Čapek.⁴⁶

Na podstavci pomníku se nachází z každé strany nápis. Z čelní strany: „Kubata dal hlavu za Blata,“ z bočních stran: „Přísahám, že naše právo jest pravé a svaté a je-li má přísaha pravá, smyje Bůh mou krev nevinnou, která padne na nespravedlivé soudce“ a „Postaveno LP 1904 vděčnými potomky k uctění světlé památky mučennické smrti neohroženého a hrdinného vůdce blatských sedláků za jejich práva a těchto lanů samostatnost,“ ze zadní strany: „Založil Fr. Miroslav Čapek. Navrhl a modeloval Václav Suchomel. V kameni provedli Vejs & Hatle v Hořicích. Uskutečnily obce: Zbudov Pištín-Pašice-Plástovice-Hlavatce-Mydlovary-Sedlec-Novosedla-Lhota Čes.“⁴⁷

V rozhovoru Českého rozhlasu starosta Dívčic Miroslav Stulík uvádí, že jako materiál posloužil pískovec, který posloužil při stavbě Národního muzea, katedrály svatého Víta a jiných pomníků. Dále zmiňuje, že výška pomníku činí přes sedm metrů a rekonstrukce proběhla v roce 2008.⁴⁸

⁴⁴ Šablica 2013, s. 24–27.

⁴⁵ Tamtéž, s. 27.

⁴⁶ Kubatův Pomník, Památkový katalog, 2017.

⁴⁷ Viz obrazová příloha.

⁴⁸ Zajíček 2020.

27. srpna 1904 vyšel článek v týdeníku *Ohlas od Nežárky* s titulem Slavnost odhalení pomníku Jakubu Kubatovi na Blatech. Nachází se zde zmínka o velkoleposti této události. Slavnost odstartovala v sobotu 20. srpna, kdy vzplanuly ohně ve všech blatských vesnicích. Další den byl hlavní program. Z vlaků vystoupily návštěvnické davy a utvořily slavnostní průvod. Nechyběly ani různé spolky a kapely. Když lid došel na místo, zazněla ukázka z *Prodané nevěsty*. Adolf Heyduk vstoupil na tribunu a byl přátelsky přivítán. Ovace gradovaly při jeho objetí s F. M. Čapkem. Následovalo hudební vystoupení spolku Gregora. Po skončení vystoupení nastal proslov Čapka. Promlouval o předcích místních sedláků a jejich útrapách. Následovalo odhalení pomníku a další vystoupení pěveckého sboru Gregora. Poté přednesli své projevy poslanci Staněk a Maděra. Poté pokračovalo volná zábava, a když se setmělo, na nebi se rozsvítil ohňostroj.⁴⁹ V rámci programu bylo veřejně čteno i několik zdravic, například: „*S bolestí musím sdělit s Vámi, že pro velkou churavost svou, přes půl roku mne sužující, nemohu se odhodlati k jízdě a bráti podílu na významné a velepamátné slavnosti selského lidu jihočeského, provázané s nejživějším zájmem vynikajících osobnosti. Nejsrdečnější pozdrav milovanému rolnictvu na Blatech, ježž ujišťuji, že naň v okamžiku odhalení pomníku reka Kubaty s vroucím srdcem vzpomíná a na hrdinu Kubatu — svatým otčenášem vzpomenu. Provolávám třikráte „Sláva!“ Bůh žehnej vlastenecký podnik Váš. Váš přítel a ctitel Fr. Tischer.*“⁵⁰

Reportáž o této slavnosti byla zaznamenána i v dalších denních tiscích. Čeněk Zíbrt v *Bibliografii české historie* z roku 1906 vypsál seznam článků, který informovaly o zmiňovaném okamžiku. Například *Jihočeské Listy*, *Budivoj*, *Národní Politika*, *Národní Listy*, *Pražské Noviny*, *Plzeňské Listy*, *Olomoucký Pozor*, *Ohlas od Nežárky*, *Šumavan*, *Český Venkov*, *Selské Listy* nebo *Samostatné směry*.⁵¹

Události odhalení pomníku se zúčastnilo bezmála třicet tisíc osob a každý rok slavnostně návštěvu opakovali. Tradice slavností se obnovila v 90. let minulého století.⁵²

V roce 1905 jihočeský malíř Josef Jakší namaloval známý obraz Kubatovy popravy (vzápětí byla reprodukována v časopise *Světazor*). Představuje Kubatu jako hrdého, nezlomného sedláka, za nímž vyčnívá postava kněze („jezuity“), který sedláka nabádá, aby se podrobil.

⁴⁹ *Ohlas od Nežárky* 1904, s. 369.

⁵⁰ Tamtéž, s. 370

⁵¹ Zíbrt 1906, s. 479–480.

⁵² Pokorný, 2022.

Časopis *Máj* od roku 1905 zmiňoval Kubatovo jméno několikrát. Nejprve, dle dostupných zdrojů, ve čtvrtém ročníku, čísle prvním. Jedná se zde o přepis díla Karla Klostermanna *Mlhy na Blatech* na pokračování. Ve třetím čísle se nachází fotografie samotného Klostermanna společně se sedláky z Blat. Klostermann je v popisku představen jako zástupce národních spisovatelů, kteří tematizují selství a jsou blízcí venkovu, je líčen jako obhájce selského stavu.

Proti mytologizaci Kubaty a jeho vzrůstajícímu se kultu se kolem roku 1906 postavil Josef Salaba. Ve své brožuře z roku 1906 popisuje, že Kubata byl pohřben v poli a brzo po popravě byl pro něj zřízen kříž od nejbližších.⁵³ Zbudovský rychtář podle Salaby nebyl popraven sám. Avšak mluví se jen o něm. Podle Salaby o tom rozhoduje rytmická přípona jména „ata“, která je snadno zapamatovatelná.⁵⁴ Salaba dále srovnává Kubatu s Kozinou, chodským hrdinou. U Kubaty podle něj chybí historický a vědecký podklad, teprve v druhé polovině 19. století se o něj začaly více zajímat historici. Podle autora si Kubata statut hrdiny nezasluhuje. Kozina oproti Kubatovi je vnímán jakožto postava, o které nelze vést diskuse o nepravosti. Kubata je vnímán jako politováníhodný „podvrh“.⁵⁵ Salaba si pokládá otázku, zdali si Kubata zaslouží mít vlastní pomník, když se například nepostavil Ondřeji Puklicovi, prvnímu českobudějovickému purkmistrovi, či zakladatelům Tábora.⁵⁶

Rolníci mají podle Salaby právo na vzorový symbol. Kubatův pomník postavili proto, aby si připomínali kuráž jednoho z nich. Avšak autor praví, že pomníky by se měli stavět jen postavám uznávaným historiky. Kubatův pomník byl postaven na základě pouhé „povídky“, nikoliv na historickém podkladu. Salaba uvádí, že by se mělo nejdříve hledět na stránku reality a poté až na stránku uměleckou.⁵⁷ Dále uvádí, že lepší formou oslavy Kubaty by mohly být například stipendia chlapců pocházejících z Blat.⁵⁸

Polemicky k historické podstatě Jana Kubaty byla zaměřena i mnohem pozdější sbírka lidových písní z Blatenska Karla Weise (*Český jih a Šumava v písni*, 1932). V předmluvě je nejprve popsána cesta autora na Blatensko a jeho plány na tomto území. Dále se zde nachází úvaha pana prof. Duška, zpochybňující o historicitu Kubatovy osoby, následuje autorův pohled, doplněný polemikou s Františkem Miroslavem Čapkem.⁵⁹ Navazující kapitola sbírky nabízí

⁵³ Salaba, 1906, s. 8.

⁵⁴ Tamtéž, s. 9.

⁵⁵ Tamtéž, s. 12.

⁵⁶ Tamtéž, s. 13.

⁵⁷ Tamtéž, s. 14.

⁵⁸ Tamtéž, s. 15.

⁵⁹ Weis 1932.

i badatelské poznatky archiváře Teplého. „Pokud se však týče sedláka-rebela Kubáty, nenalezl Teplý v archivu jindřichohradeckém, jehož archivářem drahná léta byl, a kde jsou všechna hlubocká akta z dob pánů z Hradce uložena, nic, co by nám legendu kubatovskou mohlo osvětlit. Žil sice v l. 1580—1598 ve Zbudově sedlák Kubata (Řehoř), nejposléze jako rychtář, ale ten se těšil veliké přízni pánovů i úřednictva (Jiřík Vratislav z Mitrovic, hejtman, později regent, u něho spával) a také při prodeji Hluboké jmenován je mezi osobami, které si vrchnost patrně k výhostu vymínila. „Což tu říci?“ klade otázku archivář Teplý. „Bud' byli ve Zbudově Kubatové dva, nebo pro případ Kubatův, pro jehož smrt za selská práva mluví jen pořekadlo, tradice a jistá shoda okolností, třeba hledat doklady na jiné, snad pozdější období, a ne na vládu Adama z Hradce...“⁶⁰

A také: „Císař Rudolf neuvádí ve svých listech jmenovitě výsady, svobody a obdarování, jichž se Blaťáci vůči panu Adamovi dovolávali, pan Adam sám pak úmyslně o nich mlčí a nikde jinde se o tom nic nezachovalo. Doklady se během doby asi ztratily anebo snad byly úmyslně odstraněny. Také jméno Kubaty-rebela, ani kteréhokoliv jiného z popravených se nám v listinách nezachovalo. Což ostatně záleželo na jméně s'átého sedláka — „zemského buřiče“?) Spíše šlo o to, aby jméno jeho bylo z dějin jihočeského selského lidu navždy vyhlazeno. Ubozí Blaťáci! Neblaze to tehdy pro ně skončilo. Ale památka na statečný jejich odboj zůstane nám pro všechny časy světlou a příkladnou.“⁶¹

Ve sbírce je však umístěna i báseň Adolfa Heyduka Památce Kubaty, která kubatovský kult nijak neproblematizuje. Verše například tímto patetickým způsobem pojednávají o Kubatově popravě:

*V tom na východu spatřil jsem
den v rudém vstávat zlatu,
já na blateckou hleděl zem
a myslil na Kubatu.⁶²*

⁶⁰ Tamtéž, s. 16.

⁶¹ Tamtéž, s. 23.

⁶² Tamtéž, s. 27.

I další vzniklé oslavné básně na počest Kubaty, které připomínají jeho příběh, zejména pak jeho poslední dny, dokazují, že Kubatův kult se od roku 1905 spíše množil. V roce 1908 vyšla sbírka *V přítmi i světle*. Autorem je Zdeněk Knittl. *Báseň Modlitba na Blatech* pojednává o Kubatově soudu. V posledním čtyřverší se nachází jméno rychtáře:

„A nechce-li tak vůle tvá:

za vlast svou každý rád

– jak Kubata mřel za Blata –

*my chceme umírat!*⁶³

Roku 1911 vyšla kniha *Král anekdotářů* (pod pseudonymem A. Š.) Zde se nachází veršovaná část, která je spjatá s Kubatovou obětí.⁶⁴

„Dříve dal Kubata

svou hlavu za Blata,

nyní si pomáhá

*Cech z louže — do bláta.*⁶⁵

Místní pověst i kraj literárně zpopularizoval rovněž Karel Klostermann v románu *Mlhy na Blatech* (1909). V románu popisuje historii dvou selských rodů z předhůří Šumavy – jižních Blat. Zde je vykreslen strhující milostný příběh bohaté selské dívky Apoleny a čeledína Vojty, který se neustále touží uniknout chudobě i za cenu násilí, aby mohli být spolu. *Mlhy na Blatech* jsou obrazem doby a prostředí 70. let 19. století, kdy docházelo ke konfliktu mezi touhou zachovat hrdost a tradice vlastní selské rodiny nebo volbou života ve městě, kde by se mohlo žít snadněji. Pověst o Kubatovi je vyprávěna jednou z postav románu – stařenkou Julií.

Roku 1919 založil jihočeský učitel Jan Mertlík Kroužek divadelních ochotníků v Pištíně, pojmenovaný Kubata. Kroužek měl za první rok 30 členů a odehrálo se 6 představení. Roku 1951 byl spolek rozpuštěn.

V době první republiky bylo několik ulic pojmenováno po Kubatovi. Například v Praze, Táboře nebo v Plzni, v roce 1921 v Českých Budějovicích. Během okupace se však přejmenovala na Plzeňskou. Toto jméno setrvalo až do konce války. Po válce se opět vrátilo

⁶³ Knittl1908, s. p. (strofa 5).

⁶⁴ A. Š. 1911., s. 44.

⁶⁵ Tamtéž.

pojmenování na Kubatova.⁶⁶ Dne 29. srpna 1926 vznikla v Českých Budějovicích župa sdružených obcí baráčníků pojmenovaná po Jakubu Kubatovi, nesoucí název „IX. župa Kubatova“, do které je zapsáno 11 obcí. Budějovice se v této době staly poměrně významným centrem fixace Kubatova mýtu.

Ta ale pokračovala i v literárních textech. Josef Holeček v roce 1923 vydal 9. svazek epopoje *Naši*, v němž se nachází následující deklamace postavy jménem Skoba: „*Každou píď, každý coul své země musíme hájiti tak statečně, jako by o ni celou šlo. Pamatujme, sousedé, kterak Jakub Kubata hlavu složil za Blata! Velikost' odcizené země a velikost' učiněné škody tu nerozhodují. Ale jisto je, že ten, kdo se dnes neozve, odorají-li mu kopist půdy, zítra bude připraven o líchu. Který sedlák není věrným strážcem své země, ani celou živnost si neuhlídá a pozbuje jí.*“⁶⁷ Kubata je u Holečka prezentován jako nezpochybnitelný vzor selského stavu, jehož úkolem je především chránit „českou“ půdu.

V Šaldově zápisníku z let 1933-1934 se nachází v poznámkové části slova Zdeňka Nejedlého o Jiráskovi. Srovnává zde Kubatu a Kozinu. „*Jirásek našel pověst o Kozinovi, která žila v lidu jako na př. pověst o Kubátovi („Kubata dal hlavu za Blata“), třeba jí neodpovídala historická skutečnost a třeba historikové nenalezali při pátrání sebe usilovnějším v schwarzenberských nebo rožmberských nebo nevím kterých archivech ani stopy po nějakém Kubátovi a jeho boji za selská práva proti vrchnosti, po boji, který zaplatil hlavou.*“⁶⁸

V periodiku *Česká osvěta* v devátém čísle z roku 1938 se nachází zmínka o divadelní hře *Zbudovský mučedník. Drama z historie českého lidu o 4 dílech.*⁶⁹ Autorem je Karel Balák. Vystupuje zde patnáct pánů, tři dámy a komparzy. Jako pozadí slouží pozadí před chalupou, síně v zámku a krajina. Obsah je popsán následovně: „*V čelo utiskovaných sedláků na Blatech postaví se odvážný Kubata, který je v poutech odveden na hradecký zámek. Zde sebevědomě hájí dědická práva sedláků; pro postrach druhým je odsouzen k trestu smrti. – Hra hodí se hlavně pro venkovské scény; oživuje nebojácný vzor a přímý typ českého člověka.*“ V závěrečné poznámce redaktor zmiňuje několik příruček. Na závěr apeluje, aby se dbalo přednostně nad hrami výchovnými a přínosnými.⁷⁰

⁶⁶ Kovář, Koblasa 2005, s. 166.

⁶⁷ Holeček 1923, s. 371.

⁶⁸ Girgal 1933-1934, s. 230–231.

⁶⁹ Skála 1938, s. 295.

⁷⁰ Harmach 1938, s. 295–296.

Jaromír Hořejš v knize *Muž proti muži* z roku 1944, která pojednává o Jakubu Krčínovi, popisuje Kubatův osud prostřednictvím sedláka Adama, se kterým se seznámila postava Jošta. Adam byl součástí povstání a spojuje ho s Kubatou: „*Kubata zaplatil Blata životem, Adam se zachránil útekem.*“ Když se Jošt divil, jaká odvaha ze sedláka čiší, odpověděl mu, že se mstí za Kubatu.⁷¹

V roce 1957 česká spisovatelka Nina Bonhardová uvádí ve svém románu *Selský mor* Jakuba Kubatu také jako jednu z postav, která ztvárňuje hlavní roli.

Kubatův statek se též stal místem pro natáčení filmů. Například v roce 1959 zde režisér Zdeněk Podskalský st. natočil snímek „Kam čert nemůže“. Ve snímku postavy odcházejí do sklepa, avšak za dveřmi je Kubatova světnička. O rok později využil vesnici i zbudovská blata ke svému filmovému počínu *Sedmý kontinent* i režisér Václav Gajer. Zde se statek nachází v pozadí snímku. Klostermannovy *Mlhy na Blatech* byly zfilmovány již v roce 1934.

⁷¹ Hořejš 1944, s. 58–59.

4 Literární obraz Jakuba Kubaty

4.1 Beletristická zpracování pověsti mezi lety 1901–1926

V této kapitole uvedu čtyři beletristická zpracování pověsti o rychtáři Kubatovi. První verzi sepsal český spisovatel a katolický kněz Václav Beneš-Třebízský v knize *Z různých dob*.⁷² O druhou se postaral český národopisec a historik František Miroslav Čapek v knize *Rychtář Jakub Kubata dal svou hlavu za Blata*.⁷³ Třetí je z knihy Karla Klostermanna *Mlhy na Blatech*.⁷⁴ Čtvrtá verze je obsažena v knize spisovatele a cestovatele Archibalda Václava Nováka *Hlas rodné země*.⁷⁵

4.1.1 Václav Beneš-Třebízský – Z různých dob

Václav Beneš-Třebízský se narodil 27. 2. 1849 ve vsi Třebíz, podle které si zvolil svůj literární přívlastek. Jeho otec a děd v něm probudili zájem o historii. Třebízský studoval gymnázium ve Slaném a v Praze. Po absolvování pražského bohuslavického semináře působil rok jako kaplan. Psal historické povídky a romány. Měl velký vztah k národním dějinám, byl demokratického smýšlení a vlastenec. Třebízský líčí spíše důsledky událostí než samotné dějiny. Zemřel 20. 6. 1884 v Mariánských Lázních na plicní chorobu.⁷⁶

Z různých dob jsou historické povídky, které se odehrávají převážně v 17. století. Jsou rozděleny do několika dílů. V povídkách jsou vykresleny sepjetí českého lidu s katolickou vírou a následné povstání vyvolanými nařízeními panovníků. Osud Kubaty je popsán v 8. svazku v povídce *Z končin pětilisté růže*.

4.1.1.1 Pověst jako národní legenda

Na začátku popisuje autor dobu, ve které se pověst uskutečňuje. *„Cestou křížovou, kterou musili předkové naši projíti, rodice se a umírajíce od pokolení do pokolení, každý kraj vykazuje se aspoň jedním stavením zvláště rázovitým. Přežel, že nebylo tenkrát nikoho, kdo by usouzencům podal byt i jen také té pleny, aby si otřeli zkrvavělé tváře... Byla by to nejvýznačnější památka všem budoucím! ... Někde klesali do jednoho hned v prvním zastavení, jinde zase ve druhém, a tak dále až do té osudné čtrnáctky... Jen že při dvanáctém všude na*

⁷² Odkazuji na třetí vydání Beneš-Třebízský 1904.

⁷³ Vycházím z první a jediné publikace Čapek 1901.

⁷⁴ Vycházím z vydání Klostermann 2018.

⁷⁵ Zdrojem analýzy je první vydání Novák 1926.

⁷⁶ Homolová a kol. 1982, s. 18.

*místě křížů šibenice!*⁷⁷ popisuje Třebízský. Dále uvádí, že každý kraj potřebuje svého „tvrdohlavce“, někoho, ke komu můžeme vzhlížet, kdo může být naším vzorem. Obyvatelé Blat mají svého Kubatu, kterého zná podle autora každé dítě. Dále pokračuje popis pověsti, jak dal Kubata hlavu za Blata, která se nedá zapomenout.

Dále se v knize nachází zmínka o jakési můře, která sála ubohým čerstvou krev i za bílého dne, může se tak jednat o strach či o určitého panovníka. V knize je popisována: *„Oči její mžouraly den ode dne příšerněji, a běda kraji, kam se jen zahleděly... Už tím pohledem vadlo všecko štěstí života. A ke všemu měla tahle můra ještě nesmírně dlouhé spáry; co jimi za chvátila, nikdy nepouštěla... Spáry její pak sáhaly po všem, co kde jen viděla, a byla neodbytnější než smrt“*⁷⁸

Kdysi se můře zalíbilo v Záblatí z důvodu tučnějších lidí nebo zelené krajiny, která byla od jara do podzimu. Blata se „táhnou“ od Hluboké skoro až po Vodňany. Otava se zde sekala několikrát do roka. Kdykoli, když byl senoseč, zde byly v devíti zdejších vesnicích žně. Za seno vždy sedláci dostávali mnoho grošů. Za to si mohla děvčata nakoupit hedvábné stužky, které si obvázaly kolem krku či dukáty. V červnu byla tráva na lukách ve velikosti člověka. Když foukal západní vítr, mohli lidé cítit vůni luk na dobrou hodinu cesty. Podle autora by nepřítel nepříteli poradil, aby si zde zdříml, neboť linoucí se vůně by jej k smrti uspala.

Jednoho dne kosila na den sv. Jana Křitele otavu panská čeled'. Vozy se senem poté odváželi do Libějovic a na Hlubokou. V té době byly vojny mezi panovníky a odjakživa bylo dražší seno než chleba. Autor si ale není jist, zdali je to pravda či ne.

Lidé pak koukali, jak jim panská čeled' odváží jejich seno. I koně žalostně řehtali, jako by tušili, že se něco zlého stane. Bezcitná panská čeled' poté pokřikovala po lidech. Sedláci na Blatech zatínali pěsti a skřípali zuby. Přišli o tržbu.

Při druhé senoseči taktéž ta stejná chasa okradla sedláky. Do toho se vložil sedlák Kubata. *„Blata jsou naše a naše zůstanou, kdybych měl tuhle svou hlavu za ně dát!“*⁷⁹ Řekl naštvane sedlák. *„Teprve to povím pánům do očí a tváří ve tvář!... Však se přesvědčíte!“*⁸⁰

Třebízský popisuje Kubatu následovně: *„Byl již letitý; hlavu měl bílou jako mléko, obličej přísnědlý, ostrých rysů, obočí popelavé, pod nímž vyhledalo dvě orlích zraků... Kolem*

⁷⁷ Beneš-Třebízský 1904, s. 335.

⁷⁸ Tamtéž, s. 336.

⁷⁹ Tamtéž, s. 337.

⁸⁰ Tamtéž, s. 338.

rtů pohrával mu skorém ustavičně lehounký dobrácký úsměv, jenž jest lidu našemu takřka vrozen...“⁸¹

Kubata patřil i mezi nejbedlivější čtenáře v celém Záblatí. Svou knihovnu měl v zahradě. Věděl o ní jen on a jeho nejstarší syn. U každého stromu byla vykopaná jamka, vyložena dlaždičkami, s kamenným poklopem a v ní ukrytá kniha. Sedlák pak poslal syna pro Melantrichovu bibli.

Lidé z Blat poté chodili ke Kubatovi pro radu. Když otava znovu vyrostla do výše člověka, vzali všichni kosy a hrabě. Sedlák byl jako první včele. V patách jim byla i panská čeleď. Bohužel nebyli sami. Tentokrát je doprovázeli i mušketýři s ručnicemi na ramenou, v torbách se střelivem, jako kdyby šli bojovat s Turky. Všichni se lekli a utekli. Až na jednoho – sedláka Kubatu.

Drábové sedláka Kubatu svázali těžkými řetězy... Potom ho vedli spoutaného do zámku. V Záblatkých vesničkách mrtvé, hluboké ticho... S Kubatou soud neodkládán... Jakožto hlavní svědek veden proti němu rychtář Záblatký.

Drábové Kubatu svázali řetězy a odvedli jej do zámku. Všude bylo najednou ticho. Proti němu se jako hlavní svědek události postavil rychtář Záblatký. *„Lid by si dal ještě říci, jen on jediný štve neustále, má to z těch knih, sám duch zlý mu je přináší... Včerejšího srocení původcem jen on — nikdo jiný,“⁸² říká Záblatký.*

Sedlák Kubata se bránil slovy *„Blata budou naše, byť bych měl za ně hlavu dát!“* *„Nic neříkáš tomuto svědku?“⁸³* Nedokázal se ani nikomu podívat do očí. Vzal papír, kam napsal: *„Blata byla někdy svobodna, nebylo na nich ani pánův, ani robotníkův. Teprve král Vladislav, jemuž „Dobrák“ říkali, daroval je na den svátého Stanislava panu Petrovi z Rožmberka. Tento je pak ponechal volnému užívání svým věrným poddaným... Rozumíte? — volnému používání! A věrní poddaní pětileté růže Rožmberské užívali jich volně sto tři leta, pokud nezatlačili oči posledního z erbu růžového!... Od těch dob byli naši předkové v držení a užívání „blat“ často a často rušeni; na posled tohoto roku... Řekl jsem pravdu tuto ji máte na psanou, co tuto černé na bílém, ví všecken lid. A chcete-li, abych dal za tuto pravdu svou hlavu, zde ji máte... vezměte si ji; ale „blata“ budou naše!“⁸⁴*

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Tamtéž, s. 339.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Tamtéž.

Takováto řeč se pánům nelíbila. Jeho chování bylo nepřipustné, a tak jej čekal trest. Kubatu vyvedli na Blata a hned v den, kdy ještě páni odváželi poslední „fůru“ otavy. Poprava probíhala schválně v den, kdy byla Blata holá jako stráně.

Když popravčí usekl širokým mečem Kubatovi hlavu, odkutálela se od trupu, a ještě stihla zvolat: „*Sedlák Kubata dal hlavu za blata.*“⁸⁵ Všichni od popraviště rozeběhli a na kata se sesypal déšť kamení.

Další den panovalo v Blatských vesnicích ještě větší ticho. Ve Zbudově, v Plástovicích, Pašicích, Pištíně, Selci, Hlavatcích, Mydlovarech, Novosedlech a částečně i Záblatí, jako by všichni muži vymřeli. Ženy tisknou a líbají své děti, protože se může snadno stát, že se stanou sirotky.

Podle Třebízského se „Blatáci“ vydali do Prahy. Již ale uplynuly dva týdny a o mužích ani slechu. Někteří na Blatech již své milé oplakávají. Ženy s dětmi se taktéž chtějí vydat do Prahy. Naštěstí, než se stihly připravit na cestu, se jejich muži objevili. Začali radostně zpívat a každý utíkal do svého domova. Nesou radostnou zprávu. Opět budou moct na Blatech kosit otavu a panská čeleď se jí nesmí dotknout. Je jen málo případů, kdy se tohle stalo. A tento příběh je jedním z nich.

Tam, kde dal Kubata hlavu za Blata, údajně dodnes stojí dva kameny, již hluboko do země zapadlé s několika vrstvami mechu.

Rodu Záblatiského rychtáře, který stál ve sporu proti Kubatovi, se do vymření budou dít jen ošklivé věci. Synům a dcerám nepřálo štěstí. Rodila se jim hluché, němé či chromé děti. Autor zde píše i o stvůře se třemi hlavami, která se jim narodila.

Lidé z Blat sice měli louky k volnému využití, ale spory trvaly déle, nějakých 200 let. Spor byl ukončen 18 let před tím, než vyšla tato kniha, tj. v roce 1886.

Na Blatech se již po tomto sportu můra neobjevila. Beneš-Třebízský popisuje, že neví, kam se poděla Kubatova bibliotéka. Knihy ale již není potřeba ukryvat pod stromy v zahradách. Všichni je mají uložené v policích v každé chalupě.

⁸⁵ Tamtéž, s. 340.

4.1.2 Archibald Václav Novák – Hlas rodné země

Archibald Václav Novák se narodil 28. dubna 1895 v jihočeských Vodňanech. Umělecké jméno Archibald začal používat později, od doby svého pobytu v USA. Jako pětiletý přišel o levé oko. Po dokončení základního vzdělání absolvoval dva ročníky Všeobecné živnostenské školy pokračovací, poté se vyučil zedníkem. V roce 1916 se oženil se svou přítelkyní Marií Hohausovou. Po válce spolu odcestovali do zahraničí. Novák se posléze ve 20. a 30. letech proslavil jako autor populárních románů a povídek z exotického prostředí. Nejúspěšnějším dílem jsou *Povídky z Tahiti, ostrovů hříšné lásky*. Zemřel 8. srpna 1979.⁸⁶

Hlas rodné země je povídková sbírka, které poprvé vyšly roku 1926. Novák ji vydal z lásky k rodnému kraji. Každá z povídek je zasazena do jiného historického období. Povídka, která popisuje Kubatu, se jmenuje *Porobeni*. Hlavním motivem celého díla je boj za svobodu a pokrok.

4.1.2.1 Pověst o Kubatovi jako historická povídka

Novák v pověsti *Porobeni* popisuje spor mezi Adamem II. z Hradce, nejvyšším kancléřem Rudolfa II., a sedláky z Blat, kteří jej obviňovali z pronevěry a kvůli kterému bylo několik lidí popraveno.

Pan Adam z Hradce, který vlastnil hlubocké panství, byl rozčilen. Dříve všichni žili v mírumilovném vztahu, po jeho nástupu tomu bylo jinak. Své území, které dostal od Vladislava II, chtěl spojit s majetkem Viléma z Krumlova. Blata považoval za svůj majetek, a proto i jeho obyvatelé vnímal jako své služebníky. Sedláci se však bránili. Jejich vůdce byl Jakub Kubata. Nastavil jim jasná pravidla, která se obyvatelům nelíbila, a proto se chtěli hájit v Praze. Pan Adam jim dokonce nabízel půjčku, tu ale nepřijali. Nastala msta v podobě vězení. Císař Rudolf zaslal list, kde se jich zastával, proto je musel propustit.

Přišel další protiútok. Další pravidla někteří chtěli splňovat a někteří oponovali. Rychtář Kubata se bránil a nabádal ostatní, aby se k němu přidali. Pana Adama to rozzuřilo a vydal rozhodnutí, že pokud nepřijme jeho pravidla, bude o hlavu kratší. Správce hlubocký přišel i s další novinkou, že se jeden zamilovaný pár chce vzít, i když neměli povolení. Načež je potrestal ukrutným trestem.

Po dlouhých obavách bylo ve Zbudově veselo, mysleli si, že je vyhráno. Začali se spolu scházet a Kubata apeloval, aby se nevzdali. Zanedlouho přišla další zpráva, aby se všichni

⁸⁶ Šejbl 2020, s. 9–24.

dostavili na panství. Dozvěděli se tragickou událost páru, a proto se rozhodli, že nepřijdou. Jakub pochopil, že on je ten vyvolený, který musí hájit své sousedy.

Bylo krásné letní počasí. Z dále se začaly ozývat zlé hlasy. Soud, který byl nařízen, se blížil. Přišli se podívat i obyvatelé z okolních vesnic. Kubata si stál stále za svým rozhodnutím a nechtěl podlehnout. Mezi sedláky se objevili i lidé vznešeného původu, kteří byli na první pohled k rozeznání. Počasí se pomalu měnilo k horšímu. Naskytla se naděje, že by k popravě nemohlo dojít, jen by se musel podřídit. To však odmítal. Obyvatelé Blat se začali bouřit, ale i to nepomohlo. Kubata byl připraven o hlavu.

Blatský lid byl tímto aktem posílněn. I když uplynulo dalších tři sta let, nikdo na tento skutek nezapomněl. V budoucnosti nastaly další pokusy změnit chod, ale nikomu se to nepodařilo. Až v roce 1865 byla Blata dána sedlákům. Na jeho počest dokonce byl postaven pomník.

4.1.3 František Miroslav Čapek – Rychtář Jakub Kubata dal svou hlavu za Blata

František Miroslav Čapek se narodil 27. 1. 1873 v malém jihočeském městě Lišov. Lásky k tomuto místu se posléze projevila v jeho tvorbě. Zde absolvoval obecnou školu. Pokračoval na České reálné škole v Českých Budějovicích. Poté vystudoval gymnázium v Písku. Po studiích se stal kantorem. Mimo jiné se zabýval regionální historií a propagací významných jihočeských osobností. Jeho vlastenecké zaujetí národem se mnohokrát střetlo s nepochopením rakouské cenzury. Taktéž se věnoval organizační a spolkové činnosti.⁸⁷ Sepsal například knihy o Doudlebsku či Českém Krumlově. Vydal *Dějiny poštovníctví v Českých Budějovicích*. Čapek zemřel 23. 2. 1946.⁸⁸

Rychtář Jakub Kubata dal svou hlavu za Blata je Čapkovo první a nejzásadnější dílo. Vydáno bylo poprvé v roce 1901. Kniha obsahuje nejrozsáhlejší popis pověsti o tomto zbudovském hrdinovi.

4.1.3.1 Zakládající text mýtu

V roce 1562 nastala na Blatech nová éra. Z tichého a klidného místa se stalo místo temné. Uplynuly tři roky a pan Jáchym zahynul. Na jeho místo byl dosazen jeho syn Adam. Ze začátku se zdálo vše růžové, pan Adam nezavrhl součinnost se sedláky, avšak jeho pohled změnili následovně úředníci, se kterými spolupracoval. Nová pravidla se neobešla bez kritiky.

⁸⁷ Šablica 2013, s. 21–24.

⁸⁸ Tamtéž, 46–53.

„A privilegia a milosti, ve všech jejich zněních, punctech, clausulích a articulích, obzvláště ty, které na odoumrtí se vztahují, jen tam a těm pozůstaví a zanechá, kde oni lidé jemu podání v statecích svých pořádně kšaftují a ke své vrchnosti věrné a oddaně státi a chovati se budou. Těm pak, kteří by na poctivosti byli zmařili, že je pobere a do věže vsaditi dá,“⁸⁹ stálo v onom listu.

Na Blatech náhle nastal chaos. Sedláci se chtěli stůj, co stůj bránit novým pravidlům. Na adresu jejich chování dostali i odpověď: *„Co vy s trávou, selští hřbeti, vždyť vám na ní rejt krtci chodí. Ve všední den robotíte, svátek celý v hospodě vysedíte, peníze sirotčí utrácíte a trávy pro vaše chcíplé kravky a nedodechlé volky po sekání pro nás dost na vás zbyde!“⁹⁰* Jakub Kubata byl s tímto verdiktem nespokojen.

Zhruba od roku 1578 se sedláci začali společně scházet. Usoudili, že by měli podat stížnost, a chtěli vysvětlení od pana Adama. Pokus se však zmařil. Někteří nová pravidla dodržovala, jiní nikoli. Jakub Kubata zastoupil lid a vydal se konfrontovat, avšak neúspěšně. Sedláci se proto rozhodli, že se vydají do Prahy za císařem, bohužel se tomu tak nestalo – p. Adam zvládnul své požadavky vyřídit dříve. Obyvatelé Blat začali mít pochybnosti ohledně Kubaty. Ten se nevzdal a chtěl dále bojovat. Radil se například s kovářem o cestě do Prahy, ale při komunikaci přišla rána ohledně vzpomínky na Jakubovo mrtvého otce. Navíc jeho žena Máří měla o něj strach a rozmlouvala mu kroky, které chtěl učinit.

Zanedlouho se na Blatech odehrál boj. Obě strany se rvali za své názory, došlo k dosti ztrátám a zranění. Kubata však se svým přesvědčením o spravedlivosti nevzdal boje a dále jednal s urozeným pánem. Rozveseloval okolní lid, avšak sám nevěřil, že se blýská na lepší časy. Sedlákům se však dostávala nová naděje. Ve Zbudove kolovala tajná zpráva, že našli svého zástupce v Praze. Následovně začala celá obec slavit. Mezitím v okolí důvod k oslavám nebyl, například u Protivína se svedla bitva. Kubata se šel postavit za práva svých krajanů, avšak byl zatčen a neúspěšně hájen krajany.

Uplynula nějaká doba a rychtáři a jiní úředníci dostali oznámení, že musí o všech obyvatelích zpraviti pána, jinak přijdou o hlavu. Soud začal a obyvatelé Blat se dostavili o něco později. Byli svědky prvního potrestání. Sedláci se však nezalekli a dále bojovali proti krutému Adamu. Nepokoje byli na chvíli úspěšné, Kubata byl propuštěn ze svárů vězeňských.

⁸⁹ Čapek 1901, s. 11.

⁹⁰ Tamtéž, s. 15.

Nekonal se jeden soud, za pár dní se rozhodlo o dalším. Ten byl však Kubatův poslední. Pan Adam si dokázal najít cestu k dalšímu potrestání. Dostavilo se mnoho lidí z jižních Čech. Bojovat nepřestali, ale nepomohlo to. Jakub se postavil za všechny a bylo rozhodnuto. Podnebí se změnilo v bouři, kterou dlouho nikdo neviděl. Když promlouval k lidu naposled, svědci se snažili situaci zachránit. Bohužel zazněla věta: „*Pane justiciáři, úkol svůj vykonejte!*“⁹¹ Když Kubata dal hlavu za Blata, paní Kateřina, choť pana Adama, viděla Bílou paní a ztuhla. Ti, kteří byli zodpovědní za smrt, se zlekli bouře a utekli.

Za rok zemřel pan justiciář, poté ho následovali soudci, a dokonce i pan Adam skonal. Pokud by nastala opět doba krutá, rychtář vstane a zvolá: „*Sousedé, rodáci, vzhůru na odpor, hr, hrrr hrrr na odpor!*“⁹² Nemusí se poté lid bát a slyšet: „*Lepší jest býti šelmou, nežli Čechem! A sedláky? Ty třeba řezati jako vrbu, čím více se řeže, tím lepší roste!*“⁹³

4.1.4 Karel Klostermann – *Mlhy na Blatech*

Karel Klostermann, křtěný Karel Faustin, se narodil 13. února 1848 v Haagu jako syn doktora Josefa Klostermanna. Klostermann ukončil gymnaziální studia v Písku. Poté začal studovat medicínu ve Vídni, ale vysokoškolská studia nedokončil. Působil jako soukromý učitel v Žamberku, redaktor časopisu *Wanderer* a jako suplující učitel, poté jako profesor němčiny a francouzštiny na reálné škole v Plzni. Svá díla publikoval nejprve v německy psaných časopisech (pro publikování německých fejetonů v časopisech *Politik* použil své druhé, méně známé jméno, Faustin). Poté začal publikovat i v českém jazyce. Přispíval též do časopisů *Osvěta*, *Zlatá Praha*, *Národní obzor*, *Plzeňský obzor* a *Máj*. Věnoval se také překladům. Zemřel na rozedmu plic 16. července 1923 a je pohřben v Plzni.⁹⁴

Román *Mlhy na Blatech* líčí milostný příběh dvou zamilovaných lidí, na jedné straně bohaté Apoleny, na druhé chudého čeledína Vojty. Vše se odehrává na území jihočeských Blat. Kniha zobrazuje venkov 19. století v době kulminace procesu urbanizace. V knize je tématizován rozpor mezi snahou uchovat tradici vlastního selského rodu a volbou moderního, jednoduššího života ve městě. V roce 1944 vyšla filmová adaptace, režírovaná Františkem Čápem.

⁹¹ Tamtéž, s. 159.

⁹² Tamtéž, s. 170.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Sokolová 2012, s. 7.

4.1.4.1 Pověst o Kubatovi jako historická reminiscence

Děj knihy se vystavěn na příběhu zakázané lásky mezi dětmi dvou odlišných rodin, selské dcery Apoleny a čeledína Vojty. Zatímco Apolena je ztělesněním tradice a řádu, Vojta se proti němu vzpouzí a snaží se – i za cenu násilí – z něj vymanit. Příběh se odehrává někdy v 70. letech 19. století.

Pověst o Kubatovi je do románu v podobě epizody, kterou vypráví zbudovská babička. Jednoho brzkého rána, když byla doba senoseče, se na Blatech objevili vondrovská panská chasa a dali se do sekání trávy. Sedláci věděli, že se něco chystá. Kubata vydal rozkaz ostatním, aby se roztáhli po Blatech, aby hned, kdyby se něco stalo, to věděli ve Zbudově. Když viděli chasu, jak jim seče trávu, řekli jim, aby odešli, protože jim tráva nepatří. Jen sedláci mají na ni právo. Šafář sedlákům pohrozil kosami, že nemají dělat rebelii proti vrchnosti. Na to se ohradil rychtář, že přeci rebelii dělat nemohou, jelikož nemají kosy ani jiné zbraně a na nikoho nedorážejí. „*Rebelii dělá jen panská chasa, rebelii proti právu a spravedlnosti, a věc berou, která jejich není, a o tom, či Blata jsou a tráva, co na nich roste, že jsou písemnosti, kterými se to dokáže,*“⁹⁵ pravil Kubata. Panská chasa se posléze rychtáři vysmála a šafář mu řekl, aby si to vyřídil s milostpánem na Hluboké a prozatím, aby se klidili, než bude zle. Chasa posléze posekala o kus více trávy.

Třetí den na to přijela s fůrami, aby seno odvezla. Jenže v tu se objevilo mnoho sedláků, každý měl v ruce svou zbraň. Toho se chasa zalekla a seno si odvezli sedláci. Zde nastal velký problém. Kubatu uvěznil na Hluboké. Hrozili mu smrtí. V knize stojí „*Hrozili mu a potom zas po dobrém domlouvali, aby odstoupil od svého práva, a když nechtěl a dokládal, že ne svého práva, ale práva všechněch se zastává, hrozili mu zas a že ho na hrdle trestat budou pro jeho zpupnost a nestydatou rebelii proti vrchnosti, mu slibovali. Ale Kubata se držel a nepovolil, a kdyby ho desetkrát na hrdle trestali, řekl jim, právo přece jen zůstane právem, a Blata a pastva na nich a tráva, co na nich roste, že přece jen budou patřit sedlákům.*“⁹⁶

Posléze ho opět pustili. Báli se, že by se všichni sedláci vzbouřili proti nim. V ten moment ale již mysleli na jeho popravou, aby ve všech vyvolali strach. Sedláci vyslali žádost k císaři, aby jim záštitou a poručil všem, aby dbali na pravidla, neutiskovali selský lid a nebrali jim, co jim patří. Na Hluboké se to dozvěděli a rozhodli se, že provedou, co zamýšleli, než se vrátí sedláctí poslové.

⁹⁵ Klostermann 2018, s. 265.

⁹⁶ Tamtéž.

Sám hlubocký pán, jeho úředníci a radové, se přijeli na Blata k břehu Soudného potoka s nimi vyrovnat. Sedláci Kubatovi domlouvali, aby nechodil a raději utekl. Na to jim rychtář odpověděl: „*To by byla chyba! Ne před pány bych na útěk se dal, ale právu a svaté pravdě bych utekl. Proto tam půjdu a řeknu jim, že jsme v právu a že se ho nevzdáme, a čistou přísahu v širých Blatech pod boží oblohou na to složím. A vám povídám, abyste, až poslové se vrátí od císaře pána, ty písemnosti, které s sebou vzali, nevydávali a dobře uschovali, aby vám je vzítí nemohli a nespálili je, a vy byste potom neměli důkazů. A se mnou ať se stane podle vůle boží; však On se smiluje nad mými dětmi a vy jich taky neopustíte, kdyby mi bylo souzeno nevrátit se.*“⁹⁷ A šel k potoku se hájit společně s ostatními.

Když dorazil na místo, přepadlo ho pánovo služebnictvo a odtáhlo jej před něj. Kubata se začal hájit a stál si za svým právem. Na to mu pán řekl, že má ukázat, kde se to píše. Bohužel ten list měli u sebe poslové, co šli k císaři. Mohl se jen zaručit za svou pravdu a svědectví pamětníků, že Blata patřila vždy sedlákům.

A dále stojí v přesvědčení, že důvodem rebelie bylo vypravení poslů k císaři bez svolení a vědomí vrchnosti. Proto bude jeho hlava sřata, pokud se nevzdá svých nároků. Sedláci náhle byli svědky, jak kat šel v doprovodu pánů. Všechny přítomné ovládl strach a pláč, avšak Kubata hrdinsky prohlásil: „*Blata patří sedlákům z devíti obcí.*“⁹⁸ Poté začal promlouvat k Bohu. Považoval Ho za svědka a prosil, kdyby o hlavu přišel, aby dal znamení, že jeho oběť byla za věc dobrou a spravedlivou. Najednou se hlubocký pán nad Kubatou slitoval. Jeho rozhodnutí však úředníci a radové neopětovali a přemluvili ho k prvotnímu verdiktu. Kat na příkaz pána vzal Kubatův život do vlastních rukou a sřal jeho hlavu.

Náhle nastala změna počasí. V knize se uvádí „*A bylo onoho dne krásné počasí, ani mráčku na nebi nebylo; ale jak hlava rychtářova padla a krev se vylila na zelenou trávu, černý mrak na jeden ráz vystoupil na božím nebi, zastřel slunce a tma se udělala, jako by v noci bylo, a zablesklo se žlutým ohněm a hrozná hromová rána zaburácela. Nato hned se dalo do lijáku a déšť splákl krev nevinnou.*“⁹⁹ Hlubocký pán a členové družiny se zalekli Božího znamení, který si vymodlil Kubata, nasedli na koně, či začali utíkat, a rychle opustili Blata. Když se již nenacházeli na onom místě, počasí se proměnilo ve slunečno.

⁹⁷ Tamtéž, s. 266.

⁹⁸ Tamtéž, s. 267.

⁹⁹ Tamtéž.

Sedláci odnesli mrtvého rychtáře, který byl popsán následovně: „*Který právo jejich nezadal a svobodná Blata jim uhájil, jim a všem jejich potomkům z pokolení do pokolení, do dnešního dne a do budoucna.*“¹⁰⁰

Když se poslové vrátili, nesli s sebou potvrzení od císaře pána. Hlubocký pán byl pokárán a bylo mu přikázáno, aby si majetek patřící sedlákům nepřivlastňoval.

„*Ten hlubocký rod toho pána už dávno není – všickni vymřeli, jiným panství připadlo. Ale Kubatův rod nevymřel a tenhle statek jméno jeho nese a po všechny časy ponese. Na širých Blatech, na břehu potoka Soudného leží dva černé kameny, na místě, kde rychtář svou nevinnou hlavu za Blata dal, a ty kameny zůstanou tam jemu na slávu a na památku, dokud bude stát česká zem a v české zemi selský stav nevyhyne,*“¹⁰¹ dále praví vypravěč.

Posléze zmiňuje, že se pověst traduje již mnoho let a předává se z generace na generaci. Nás čtenáře prosí, abychom i my sdíleli tento příběh s dalšími. V závěrečných větách stojí: „*V knihách to psáno není, protože sedláci psát neuměli a páni jim ke cti nepsali, ale zapomenout bylo by hřích. Až bude naplněn čas a potřeba se ukáže, i o tom knihy budou psát a nebude člověka v české zemi, aby nevěděl a neříkal, že Kubata dal hlavu za Blata.*“¹⁰²

4.2 Komparace jednotlivých děl

V této podkapitole se zaměřím na porovnání výše vypsanych pověstí od spisovatelů Karla Klostermanna, Archibalda Václava Nováka, Václava Beneše-Třebízského a historika Františka Miroslava Čapka. Porovnáám, v čem jsou jednotlivé pověsti stejné a v čem se naopak od sebe liší.

Ve všech se na začátku vyskytují problémy mezi panskou chasou a obyčejnými sedláky, které vysvětlují, proč došlo k soudu rychtáře Kubaty. Ve všech pověstech je osud Jakuba Kubaty zpečetěn stejně – popravou.

V první verzi je rozsáhlejší zmínka o dvou kamenech, ke kterým se odkutálela hlava po useknutí katem. Zde autor Karel Klostermann píše, že leží u potoka Soudného. Kameny zde budou stát na jeho památku, dokud nevymře v české zemi selský stav a dokud bude stát česká zem. Podle třetí verze jsou již zarostlé několika vrstvami mechu. V ostatních podobách se nevyskytují.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Tamtéž, s. 268.

Ve druhé a jako jediné pověsti se můžeme dozvědět, že panovník, za kterým šli sedláci do Prahy prosit o milost, je císař Rudolf. V době, ve který se tato událost koná (1587), vládl Rudolf II. Habsburský. V ostatních pověstech je jen zmínka, že šli prosit císaře, beze jména. V této verzi pověsti se i zároveň vyskytuje zmínka o milostném páru, který byl též potrestán. V jiných dílech se tato dvojice nevyskytuje.

V pověsti od Václava Beneše-Třebízského je zmínka o můře, která sála ubohým lidem čerstvou krev. Vyskytuje se na začátku a na konci textu. V ostatních podobách se nevyskytuje. Dále díky této pověsti víme, že sekání otavy započalo na den sv. Jana Křtitele. Ten podle kalendáře spadá na 24. června. Že se jedná právě o tento den, je jen v této verzi pověsti. Dále jako jediný poukazuje na schovávání bibliotéky pod stromy, o které věděl jen sám Jakub Kubata, jeho žena (zde není jmenovaná) a nejstarší syn. V této verzi je i zmíněn jakýsi Záblatský rychtář, který stál proti Kubatovi v soudní rozepři. Jako jediná verze neobsahuje zmínku o hlubockém pánu. Jméno Adam z Hradce se pak vyskytuje jen ve druhé a čtvrté verzi.

Ve čtvrté podobě pověsti od Františka Miroslava Čapka se dozvídáme, že manželka rychtáře Kubaty se jmenuje Máří. Dále oproti ostatním verzím je zde zmínka o paní Kateřině, choti pana Adama z Hradce. Té se zjevila před očima Bílá paní. Tato skutečnost o výjevu se vyskytuje jen zde. Bouře, která vylekala ostatní z události popravy, se vyskytuje v první a čtvrté verzi. Ve třetí se na kata sesypal déšť kamení.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo shromáždit dostupné zmínky o zbudovském sedláku Jakubu Kubatovi. Tato práce se zaměřila na reprezentaci sedláka v kultuře 19. a první poloviny 20. století. Důraz byl kladen na mytologizaci Kubaty jako národního typu. Taktéž byla sledovaná dobová polemika, která se objevila v dobovém tisku v souvislosti s výstavbou pomníku v roce 1904. Získaný materiál jsem časově rozřadila. Během získávání dostupných zdrojů jsem zaznamenala, že povídku o Kubatovi sepsalo několik českých autorů, například Karel Klostermann, Archibald Václav Novák, Václav Beneš-Třebízský a František Miroslav Čapek. Nejvíce se Kubatovi věnoval právě Čapek. Napsal o něm knihu Rychtář Jakub Kubata dal svou hlavu za Blata. Také stál v roce 1901 v čele spolku, díky kterému se postavil pomník. Nesl název Spolek pro zbudování pomníku Kubatovi na Blatech. Kubatův pomník se posléze vybuďoval v roce 1904 zhruba 1,2 kilometru od jihočeského Zbudova. Autorem se stal profesor kamenické školy Václav Suchomel z Tábora. Na slavnosti odhalení pomníku dne 21.8.1904 nechyběl ani Karel Klostermann či Adolf Heyduk.

V první kapitole jsem se zabývala teoretickou částí mytologizace a termíny tím spojený pro pochopení ostatních kapitol. Zde rozebírám základní pojmy mytologie, což je soubor mýtů určitého národa, kultury či etnické skupiny. Dále rozebírám samotný mýtus, který vypráví o dobách a událostech, které se již staly a mají tak předcházet našim dějinám. Je pravděpodobné, že mýtus má společenský i kulturní význam. Mýty poskytují odpovědi na otázky týkající se původu vesmíru nebo světa, původu božstva, základů kultury, původů a podstatě jevů. Každá kultura má svou vlastní mytologii. V jednotlivých kulturách se vyskytují podobné postavy, jejichž životní osud je také částečně stejný. V této práci bylo důležité popsat koncept hrdinství, kterým Jakub Kubata určitě byl. Hrdina je archetyp významné postavy, která ztělesňuje podstatné rysy dané kultury. Má obvykle nadlidské schopnosti nebo idealizované osobnostní rysy, které mu umožňují chovat se mimořádným způsobem a vykonávat hrdinské činy, díky nimž stane slavným. Jakub Kubata se stal hrdinou tím, že se postavil na Blata a nenechal se zastrašit.

V další části jsem se zabývala konkrétně Jakubem Kubatou a jeho životem. Pro upřesnění zde nechybí ani historický kontext, díky kterému můžeme pochopit situaci s popravou. Tvar jména naznačuje, že Kubata je příjmení, v té době příjmení neexistovala. Pro rozlišování vícero lidí se stejným jménem, se používaly například přezdívky či přízvisko, uvozené frází – „tak řečený“. Správně by to tedy mohlo být – Jakub, řečený Kubata, domácí

varianta jména Jakub. Podle pověsti bydlel tento sedlák ve Zbudově na statku č. 1. Jméno Kubata se v této vesnici objevilo v roce 1571. Kubatův statek měl podobu trojboké usedlosti se dvorem obklopeným hospodářskými budovami a obytným domem. Rychtář měl za úkol mluvit za obyvatele obce, co se týče úředních záležitostí, současně byl sedlákem. Jestli byl Kubata jen starostou Zbudova nebo všech blatských obcí, není jasné. Funkce rychtáře představuje nejnižší úroveň vrchnostenské správy. Kubata byl za svůj hrdinský čin popraven roku 1581 u potoka Soudný u Zbudova.

Třetí kapitola se zabývala vřazením Kubaty do historické a kulturní paměti 19. a 20. století. V této kapitole jsem shromáždila zmínky, které jsem posléze časově seřadila. Pověst o Kubatovi jako první zpracoval v roce 1875 Jan Karel Hraše. Kubatovi se v roce 1881 věnoval i Václav-Beneš Třebízský ve svém díle *Od jiných dob*. Ve sborníku číslo V. časopisu *Český lid* z roku 1896 vyšel článek Václava Bolecha, který popisuje krajinu Blat. Nechybí ani zmínka o Kubatovi. Zájem o slávu zbudovského rychtáře oživil v roce 1901 František Miroslav Čapek, nejprve časopiseckými články. I díky němu byl v roce 1904 postaven Kubatův pomník. Autorem se stal Václav Suchomel z Tábora.

Na podstavci pomníku se nachází z každé strany nápis. Z čelní strany: „Kubata dal hlavu za Blata,“ z bočních stran: „Přísahám, že naše právo jest pravé a svaté a je-li má přísaha pravá, smyje Bůh mou krev nevinnou, která padne na nespravedlivé soudce“ a „Postaveno LP 1904 vděčnými potomky k uctění světlé památky mučennické smrti neohroženého a hrdinného vůdce blatských sedláků za jejich práva a těchto lanů samostatnost,“ ze zadní strany: „Založil Fr. Miroslav Čapek. Navrhl a modeloval Václav Suchomel. V kameni provedli Vejs & Hatle v Hořicích. Uskutečnily obce: Zbudov Pištín-Pašice-Plástovice-Hlavatce-Mydlovary-Sedlec-Novosedla-Lhota Čes.“

V roce 1905 malíř Josef Jakší namaloval obraz Kubatovy popravy. V roce 1909 vyšla kniha Karla Klostermanna „*Mlhy na Blatech*“. Ve svém románu popisuje historii dvou selských rodů na předhůří Šumavy – jižních Blat. Roku 1911 vyšla kniha „*Král anekdotářů*“, o kterou se postaral A. Š. Zde se nachází veršovaná část, která je spjatá s Kubatovou objetí. Roku 1919 založil jihočeský učitel Jan Mertlík Kroužek divadelních ochotníků v Pištíně, pojmenovaný Kubata. V roce 1921 vznikla v Českých Budějovicích ulice Kubatova. Roku 1926 vznikla v Českých Budějovicích župa, pojmenovaná po Jakubu Kubatovi, nesoucí název „IX. župa Kubatova“. Karel Weis v roce 1932 vydal sbírku spjatou s Blaty. V roce 1957 česká spisovatelka Nina Bonhardová uvádí ve svém románu *Selský mor Jakuba Kubatu* také jako jednu z postav, která ztvárňuje hlavní roli.

V poslední části jsem se zabývala literárním obrazem Jakuba Kubaty, kde jsem rozebrala čtyři verze pověstí od výše zmíněných autorů Karla Klostermanna, Archibalda Václava Nováka, Václava Beneše-Třebízského a Františka Miroslava Čapka. Autory jsem krátce představila. Ve všech beletristických zpracováních se na začátku vyskytují problémy mezi panskou chasou a obyčejnými sedláky, které vysvětlují, proč došlo k soudu rychtáře Kubaty. Ve všech pověstech je osud Jakuba Kubaty zpečetěn stejně – popravou.

BIBLIOGRAFIE

A. Š..*Král anekdotářů*. V Praze: nákl. vl., 1911.

[Anonym]. Slavnost odhalení pomníku Jakubu Kubatovi. *Ohlas od Nežárky: Týdeník pro poučení a zábavu, pro zájmy obecné, společenské a politické*. 27. 8. 1904, 34 (35). s. 369–370. ISSN 1801-2523. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b03eb9dd-0c54-4d76-b5e5-355977e5778d>

BENEŠ TŘEBÍZSKÝ, Václav. *Z různých dob: historické povídky*. Třetí vydání. V Praze: F. Topič, 1904.

BENEŠ TŘEBÍZSKÝ, Václav. *Z těžkých dob: výbor z díla*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1950.

BURKE, Petr. *Variety kulturních dějin*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006.

ČAPEK, František Miroslav. *Rychtář Kubata dal hlavu za Blata*, České Budějovice: vl. nákladem, 1901.

DOMMERMUTH-GUDRICH, Gerold a Ulrike BRAUN. *Nejznámější mýty: 50 klasických mýtů antického světa*. V Praze: Slovart, 2004.

FIDLER, Jiří. *České a evropské dějiny v souvislostech*. Praha: Fragment, 2015.

HALBWACHS, Maurice, NAMER, Gérard a Marie JAISSON, ed. *Kolektivní paměť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. Klas (Sociologické nakladatelství).

HOLEČEK, Josef. *Naši, kniha 9: Máje*. Praha: F. Topič, 1923.

HOMOLOVÁ, Květa, Mojmír OTRUBA, Zdeněk PEŠAT, et al. *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století* Praha: Československý spisovatel, 1982.

HORSKÝ, Jan. Nevolnictví. In: *Sociologická encyklopedie*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2018.

HOŘEJŠ, Jaromír. *Muž proti muži*. Praha: Národní práce, 1944.

HRAŠE, Jan Karel. *Národní pověsti a pohádky*. V Praze: Tiskem a nákladem J. Otty, [1878].

KLOSTERMANN, Karel. *Mlhy na blatech*. Třebíč: Akcent 2018.

- KOVÁŘ, Daniel a Pavel KOBLASA. *Ulicemi města Českých Budějovic: názvy českobudějovických veřejných prostranství v minulosti a dnes*. České Budějovice: Veduta, 2005.
- KNITTL, Zdeněk: *V přítmi i světle*. Praha: Máj, 1908.
- KREJČA, František. *Zbudovský rychtář Jakub Kubata*. Lhenice: Občanské sdružení Rozkvět zahrady jižních Čech, 2009.
- KŘEN, Jan. *Dvě století střední Evropy*. Praha: Argo, 2005.
- KUBŮ, Eduard, Jiří ŠOUŠA a Aleš ZÁŘICKÝ. *Český a německý sedlák v zrcadle krásné literatury 1848-1948: diskurz mezi historií a literární vědou na téma selského a hraničářského románu*. Praha: Dokořán, 2014.
- LUFFER, Jan. *Katalog českých démonologických pověstí*. Praha: Academia, 2014.
- MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004.
- NOVÁK, Archibald Václav. *Hlas rodné země*, Horní Černošice u Prahy: Nakladatelství knih A. V. Nováka, 1926
- SALABA, Josef. *Kubata dal hlavu za Blata: (Kubata Kozinou?)*. Praha: vl. nákladem, 1906.
- SKÁLA, Antonín: Co budou hrát ochotníci v jubilejním roce. *Česká osvěta: list věnovaný zájmům veřejného knihovnictví a organizaci lidového vzdělání*. Praha: Kamil Harmach, 05.1938, 34(9). s. 282–296.
- SOKOLTOVÁ, Hana. Zobrazení krajiny v prózách Karla Klostermanna. Brno, Filozofická fakulta MU 2012 [cit. 2022-11-28]. Vedoucí práce Petr Bubeníček. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/ay3sg/>.
- TŘEBÍZSKÝ, Václav Beneš: Z končin pětিলisté růže. Fejeton. *Národní listy* 27. 12. 1883, 23(307), s. 1–2.
- ŠABLICA, Stanislav. František Miroslav Čapek – život a dílo historika amatéra [online]. České Budějovice, Filozofická fakulta JČU 2013 [cit. 2022-03-15]. Vedoucí práce Bohumil Jiroušek. Dostupné z: https://theses.cz/id/hav66x/Stanislav_ablica_F__M__apek_-_ivot_a_dlo.pdf. Bakalářská práce. Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích

ŠALDA, F. X. Zdeněk Nejedlý o Aloisu Jiráskovi. *Šaldův zápisník 1933-1934*, 6(1). s. 230–232.

ŠEJBL, Jan. *Archibald Václav Novák: hříšná exotika*. Praha: Národní muzeum, 2020.

VOREL, Petr. Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek VII., 1526-1618. Praha: Paseka, 2005.

WEIS, Karel. *Český jih a Šumava v písni, Díl sedmý: Blaťáckých písní nových i nově zpracovaných část první*. V Praze: vl. nákladem, 1932.

ZÍBRT, Čeněk. *Bibliografie české historie. Díl třetí (Politická historie od r. 1419-1600: Třicetiletá válka)*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1906.

Online zdroje

CARLYLE, Thomas. Heroes and Hero Worship. In: www.gutenberg.org [online]. Project Gutenberg, 2012 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z:

<https://www.gutenberg.org/files/1091/1091-h/1091-h.htm?fbclid=IwAR3v4irvuczMdUYaLfmXRHkSME1dQyxiL3MGU4kUGWhg8lymUp3bBQ58CVA>

CARNEIRO, Robert. Origin Myths. In: National Center for Science Education [online]. California, 2008 [cit. 2022-07-17]. Dostupné z: <https://ncse.ngo/origin-myths>

JUSTOŇ, Zdeněk. Mytologie. In: Sociologická encyklopedie [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2017 [cit. 2022-12-05]. Dostupné z:

<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Mytologie>

NARTEY, Mark. A Critical Metaphor Analysis of Heroic Myth in the Discourse of Kwame Nkrumah [online]. 2020 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z:

<https://www.lancaster.ac.uk/fass/journals/cadaad/wp-content/uploads/2020/08/Vol12.1-3-Nartey.pdf>

NOVOTNÝ, Lukáš. Historická paměť podle Maurice Halbwachse [online], [cit. 2022-11-16], dostupné na:

http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/151_socioweb_4_08.pdf.

POKORNÝ, Petr. U Kubatova pomníku se sešlo téměř pět stovek lidí. In: <https://www.jcted.cz/> [online]. *Jižní Čechy Ted'*, 2022 [cit. 2022-07-17]. Dostupné z: <https://www.jcted.cz/66266-u-kubatova-pomniku-se-seslo-temer-pet-stovek-lidi/>

Pomník Kubatův. Památkový katalog [online]. 2015 [cit. 2022-02-28]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/pomnik-kubatuv-19677519>

SELLIER, Philippe. Co je literární mýtus? [online]. Masarykova univerzita [cit. 2022-07-10]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/el/phil/podzim2012/ROMIAB102/um/SELLIER.pdf>

Seznam žup. Veleobec sdružených obcí baráčníků [online]. [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <http://www.veleobec.cz/>

Soubory: Kubata, ochotnický spolek pro Pištín a okolí / spolek div. ochotníků. Amatérské divadlo [online]. Praha: Databáze českého amatérského divadla, 2005 [cit. 2022-03-01]. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=geo&id=1086>

ŠUBRT, Jiří a Štěpánka PFEIFEROVÁ. Kolektivní paměť jako předmět historicko-sociologického bádání. In: *Historická sociologie 2010* [online]. Praha, 2010 [cit. 2022-11-20]. Dostupné z: <https://historicalsociology.cuni.cz/HS-31-version1-2subrt.pdf>

VODÁKOVÁ, Alena. Pověst. In: *Sociologická encyklopedie* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2017 [cit. 2022-07-10]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Pov%C4%9Bst?fbclid=IwAR0ZIsbVy8MOZqFL8M3PkfxqmeS5w43zoEVqKH6Qb8I24nF4pJx50fsKhxY>

VODÁKOVÁ, Alena. Hrdina. In: *Sociologická encyklopedie* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2020 [cit. 2022-07-10]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Hrdina>

WERNER, Karel. Kosmogonie. In: *Religionistická encyklopedie* [online]. Sociologický ústav AV ČR, 2021 [cit. 2022-07-12]. Dostupné z: [https://rg-encyklopedie.soc.cas.cz/index.php/kosmogonie_\(Hind\)](https://rg-encyklopedie.soc.cas.cz/index.php/kosmogonie_(Hind))

ZAJÍČEK, Zdeněk. Vzpouru sedláků připomíná dnes u jihočeského Zbudova pomník rychtáře Jakuba Kubaty. In: <https://portal.rozhlas.cz/> [online]. České Budějovice: Český rozhlas, 2020 [cit. 2022-07-17]. Dostupné z: <https://budejovice.rozhlas.cz/vzpouru-sedlaku-pripomina-dnes-u-jihoceskeho-zbudova-pomnik-rychtare-jakuba-8340132>

Máj. V Praze: Nakladatelské družstvo Máje, 1903-1914. Dostupné také z:

<https://ndk.cz/uuid/uuid:eb9e7f20-9542-11e3-8e84-005056827e51>

PETRŽELKA, Josef. Hésiodos. In: Dějiny filosofie I [online]. Masarykova univerzita [cit. 2022-07-12]. Dostupné z:

<https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/ff/ps14/phil/web/indexMHe.html>

Seznam příloh

Příloha 1 – Kubatův pomník ve Zbudově.....	46
Příloha 2 – Nápis z přední strany.....	47
Příloha 3 – Nápis z boční strany.....	48
Příloha 4 – Nápis ze zadní strany.....	49
Příloha 5 – Nápis z boční strany.....	50
Příloha 6 – Kámen značící místo Kubatovy popravy dnes.....	51
Příloha 7 – Kámen značící místo dopadu Kubatovy hlavy dnes.....	52
Příloha 8 – Soudný potok dnes.....	53
Příloha 9 – Kubatův statek z pohledu ulice dnes.....	54
Příloha 10 – Kubatův statek z pohledu dvora dnes.....	55
Příloha 11 – Pamětní nápis nacházející se na stěně statku z uliční strany.....	56
Příloha 12 – Světnice Kubatova statku dnes.....	57
Příloha 13 – Světnice Kubatova statku dnes.....	58
Příloha 14 – Světnice Kubatova statku dnes.....	59
Příloha 15 – Předsíň Kubatova statku dnes.....	60
Příloha 16 – Kuchyně Kubatova statku dnes.....	61
Příloha 17 – Obraz ve světnici Kubatově statku.....	62
Příloha 18 – Cedule ve světnici Kubatově statku.....	63
Příloha 19 – Dobová fotografie výboru.....	64
Příloha 20 – Dobová fotografie ze slavností.....	65
Příloha 21 – Dobová fotografie K. Klostermanna se sedláky z Blat.....	66
Příloha 22 – Dobová fotografie ze slavností.....	67
Příloha 23 – Dobová podoba kamene.....	68
Příloha 24 – Dobová podoba kamene.....	69
Příloha 25 – Dívky Blatském kroji na Kubatově slavnosti.....	70
Příloha 26 – Výbor spolku pro zbudování pomníku Kubaty.....	71
Příloha 27 – Obraz u vchodu restaurace Blata v Sedlci.....	72
Příloha 28 – Přední část knihy Fr. Miroslava Čapka.....	73
Příloha 29 – Ukázka z knihy Fr. Miroslava Čapka.....	74

Přílohy

Příloha 1 – Kubatův pomník ve Zbudově

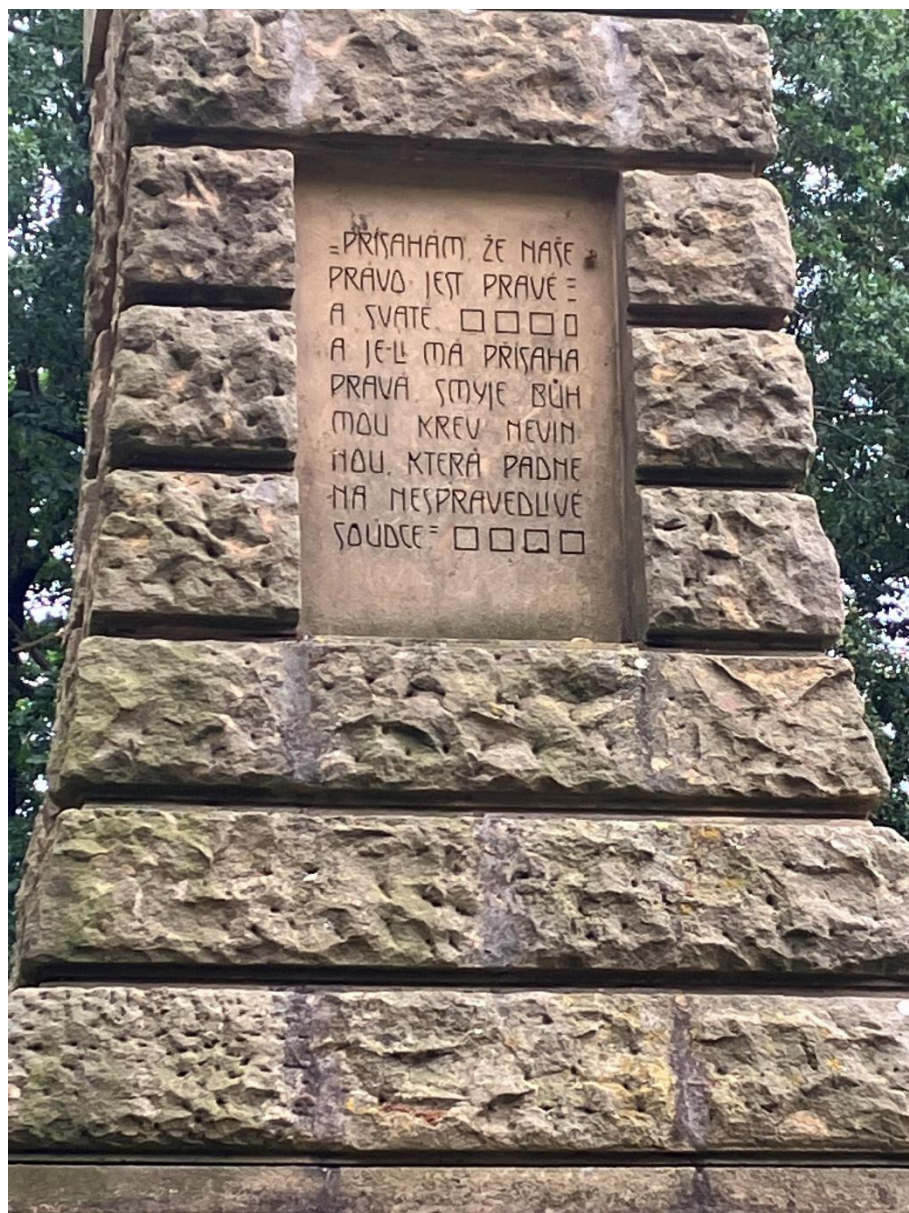
Obrázek č. 1 – Kubatův pomník ve Zbudově, zdroj: autor

Příloha 2 – Nápis z přední strany

Obrázek č. 2 – Nápis z přední strany, zdroj: autor

Příloha 3 – Nápis z boční strany

Obrázek č. 3 – Nápis z přední strany, zdroj: autor

Příloha 4 – Nápis ze zadní strany

Obrázek č. 4 – Nápis ze zadní strany, zdroj: autor

Příloha 5 – Nápis z boční strany

Obrázek č. 5 – Nápis z boční strany, zdroj: autor

Příloha 6 – Kámen značící místo Kubatovy popravы dnes

Obrázek č. 6 – Kámen značící místo Kubatovy popravы dnes, zdroj: autor

Příloha 7 – Kámen značící místo dopadu Kubatovy hlavy dnes

Obrázek č. 7 – Kámen značící místo dopadu Kubatovy hlavy dnes, zdroj: autor

Příloha 8 – Soudný potok dnes

Obrázek č. 8 – Soudný potok dnes, zdroj: autor

Příloha 9 – Kubatův statek z pohledu ulice dnes

Obrázek č. 9 – Kubatův statek z pohledu ulice dnes, zdroj: autor

Příloha 10 – Kubatův statek z pohledu dvora dnes

Obrázek č. 10 – Kubatův statek z pohledu dvora dnes, zdroj: autor

Příloha 11 – Pamětní nápis nacházející se na stěně statku z uliční strany

Obrázek č. 11 – Pamětní nápis nacházející se na stěně statku z uliční strany, zdroj: autor

Příloha 12 – Světnice Kubatova statku dnes

Obrázek č. 12 – Světnice Kubatova statku dnes, zdroj: autor

Příloha 13 – Světnice Kubatova statku dnes

Obrázek č. 13 – Světnice Kubatova statku dnes, zdroj: autor

Příloha 14 – Světnice Kubatova statku dnes

Obrázek č. 14 – Světnice Kubatova statku dnes, zdroj: autor

Příloha 15 – Předsíň Kubatova statku dnes

Obrázek č. 15 – Předsíň Kubatova statku dnes, zdroj: autor

Příloha 16 – Kuchyně Kubatova statku dnes

Obrázek č. 16 – Kuchyně Kubatova statku dnes, zdroj: autor

Obrázek č. 17 – Obraz ve světnici Kubatova statku, zdroj: autor

Obrázek č. 18 – Cedule ve světnici Kubatova statku, zdroj: autor

Příloha 19 – Dobová fotografie výboru

Obrázek č. 19 – Dobová fotografie výboru, zdroj: archiv ve statku Jakuba Kubaty

Příloha 20 – Dobová fotografie ze slavností

Obrázek č. 20 – Dobová fotografie ze slavností, zdroj: archiv ve statku Jakuba Kubaty

Příloha 21 – Dobová fotografie K. Klostermanna se sedláky z Blat

K. Klostermann a sedláci z Blat. Fot. A. Wildt v Č. Budějovicích.

Obrázek č. 21 – Dobová fotografie K. Klostermanna se sedláky z Blat

Máj. V Praze: Nakladatelské družstvo Máje, 29.09.1905, s. 45.

Obrázek č. 22 – Dobová fotografie ze slavností, zdroj: archiv ve statku Jakuba Kubaty

Příloha 23 – Dobová podoba kamene

Obrázek č. 23 – Dobová podoba kamene

ZÍBRT, Čeněk. Kubáta dal hlavu za blata! Český lid 14, 1905, s. 82

Příloha 24 – Dobová podoba kamene

Obrázek č. 24 – Dobová podoba kamene

ZÍBRT, Čeněk. Kubáta dal hlavu za blata! Český lid 14, 1905, s. 82

Příloha 25 – Dívky Blatském kroji na Kubatově slavnosti

Obrázek č. 25 – Dívky Blatském kroji na Kubatově slavnosti

ZÍBRT, Čeněk. Kubáta dal hlavu za blata! Český lid 14, 1905, s. 35

Příloha 26 – Výbor spolku pro zbudování pomníku Kubaty

Obrázek č. 26 – Výbor spolku pro zbudování pomníku Kubaty

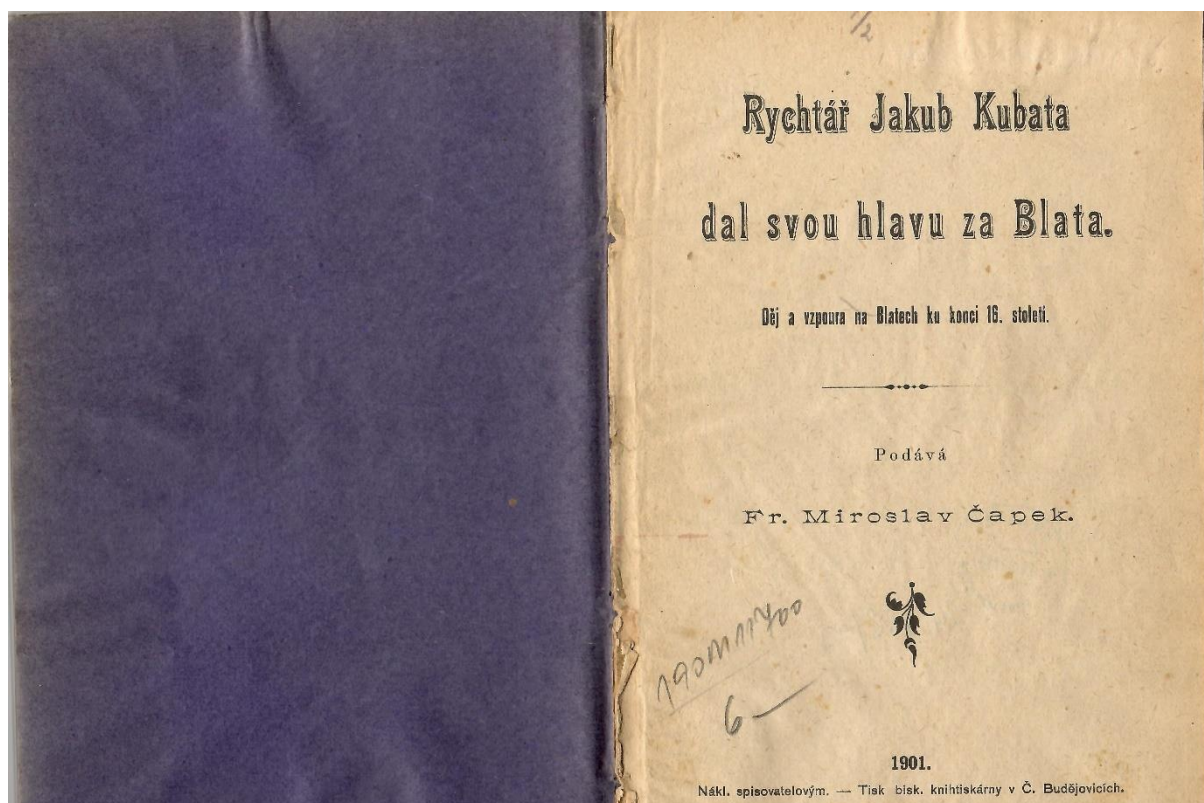
ZÍBRT, Čeněk. Kubáta dal hlavu za blata! Český lid 14, 1905, s. 36

Příloha 27 – Obraz u vchodu restaurace Blata v Sedlci

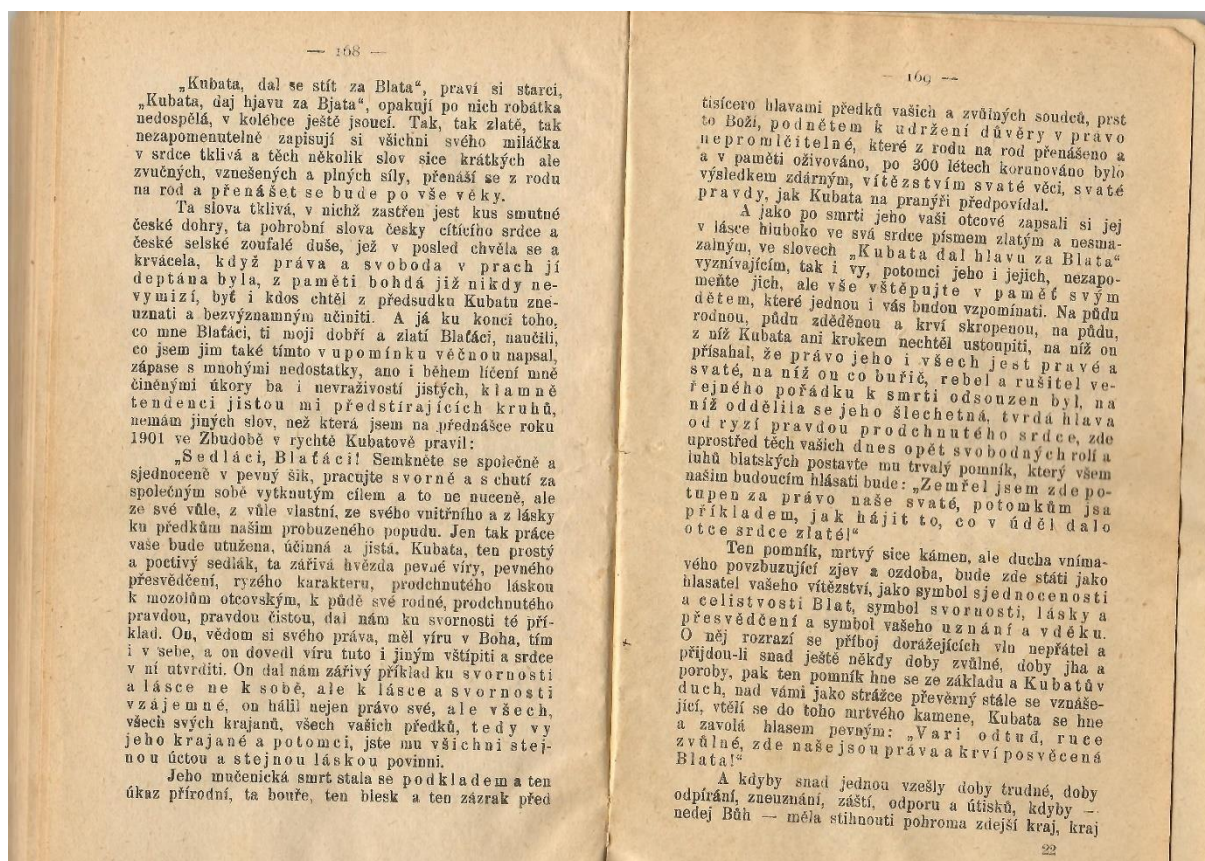
Obrázek č. 27 – Obraz u vchodu restaurace Blata v Sedlci

Příloha 28 – Přední část knihy Fr. Miroslava Čapka

Obrázek č. 28 – Přední část knihy Fr. Miroslava Čapka

ČAPEK, František Miroslav. Rychtář Kubata dal hlavu za Blata, České Budějovice, 1901

Obrázek č. 29 – Ukázka z knihy Fr. Miroslava Čapka

ČAPEK, František Miroslav. Rychtář Kubata dal hlavu za Blata, České Budějovice, 1901, s. 168-169